

Annika Pelkonen & Jonna Vainio

**MONIKULTTUURISUUS
VARHAISKASVATUKSESSA**
Käsikirja monikulttuurisuudesta Haminan
varhaiskasvatukselle

Opinnäytetyö
Sosionomi Amk

2019

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Annika Pelkonen & Jonna Vainio	Sosionomi (AMK)	Lokakuu 2019
Opinnäytetyön nimi		
Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa Käsikirja monikulttuurisuudesta Haminan varhaiskasvatuk- selle		40 sivua 19 liitesivua
Toimeksiantaja		
Haminan kaupunki, varhaiskasvatus		
Ohjaaja		
Eija Vikman		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyössä tuotettiin käsikirja monikulttuurisuudesta Haminan varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Tavoitteenamme oli saada tehtyä selkeä ja yksinkertainen käsikirja varhaiskasvatuksen henkilöstön avuksi työskenneltäessä monikulttuuristen lasten ja perheiden kanssa. Pitkän tähtäimen päätavoitteena on lisätä henkilökunnan tietoa ja taitoa monikulttuuristen lasten kanssa toimiessa. Pääkohderyhmänä ovat siis monikulttuuriset lapset ja perheet sekä varhaiskasvatuksen henkilökunta.</p> <p>Jatkuvasti kasvava monikulttuurisuus vaatii myös ammattilaisten osaamista, jotta he pystyvät tarjoamaan lapsille ja perheille parasta mahdollista palvelua näiden kulttuuri huomioiden. Lisäksi opinnäytetyössä käydään yleisesti läpi monikulttuurisuutta ja millä tavoin se näyttäytyy varhaiskasvatuksessa.</p> <p>Käsikirja toteutettiin Haminan varhaiskasvatuksen toiveiden mukaisesti ja yhteistyössä henkilöstön kanssa. Käsikirja sisältää yleistä tietoa monikulttuurisuudesta varhaiskasvatuksessa ja kertoo lyhyesti, miten monikulttuurisuus näkyy Haminan varhaiskasvatuksessa. Käsikirjassa on myös kerrottu kielen kehityksestä ja arvioinnista sekä suomi toisena kielenä -opetuksesta. Käsikirjassa on myös osiot lapsen oman kielen ja kulttuurin merkityksestä, monikulttuurisen perheen kohtaamisesta ja tulkin käytöstä. Käsikirjan lopussa on vielä käsitteet-osio, jossa on avattu muutamia yleisiä käsitteitä monikulttuurisuuteen liittyen.</p> <p>Käsikirjasta kerättiin mielipiteitä ja palautetta sähköisen Webropol-kyselyn avulla. Kysely lähetettiin Haminan varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Palautteet käsikirjasta olivat positiivisia. Käsikirjaa pidettiin selkeänä ja hyödyllisenä perustietopakettina. Vastausten vähäisyyden vuoksi on vaikea arvioida käsikirjaa isommassa mittakaavassa.</p>		
Asiasanat		
Varhaiskasvatus, lapset, monikulttuurisuus, suomi toisena kielenä, käsikirja		

Author (authors)	Degree	Time
Annika Pelkonen & Jonna Vainio	Bachelor of Social Services	October 2019
Thesis title Multiculturalism in Early Childhood Education A Manual on Multiculturalism for Early Childhood Education in Hamina		40 pages 19 pages of appendices
Commissioned by Hamina city, Early Childhood Education		
Supervisor Eija Vikman		
Abstract <p>The thesis produced a manual on multiculturalism for Hamina's early childhood education staff. Our goal was to do a clear and simple manual to help early childhood education staff work with multicultural children and families. The main long-term goal is to increase the knowledge and skills of the staff when dealing with multicultural children. The main target groups are multicultural children and families and early childhood education staff. The ever-growing multiculturalism also requires the skills of professionals to provide the best possible service for children and families while respecting their culture. Furthermore, the thesis deals with multiculturalism generally and how it appears in the early childhood education.</p> <p>The manual was carried out in cooperation with Hamina's early childhood education and it was carried out according to their wishes. The manual contains general information on multiculturalism in early childhood education and a brief overview of how multiculturalism can be seen in Hamina's early childhood education. The manual also covers language development and assessment as well as teaching Finnish as a second language. The meaning of the child's own language and culture, meeting the multicultural family and using an interpreter can also be found in the manual. At the end of the manual, there is a section on concepts that opens up some general concepts related to multiculturalism.</p> <p>Opinions and feedback on the manual were gathered through an online Webropol survey. The questionnaire was sent to Hamina's early childhood education staff. Feedback from the manual was positive. The manual was considered a clear and useful basic information package. However, due to the low number of responses, it is difficult to evaluate the manual on a larger scale.</p>		
Keywords early childhood education, children, multiculturalism, Finnish as a second language, manual		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	MONIKULTTUURISUUS	6
2.1	Monikulttuurisuus ilmiönä	6
2.2	Monikulttuuriset lapset ja perheet	7
2.3	Kulttuurierot	9
3	MONIKIELISYYS	12
4	VARHAISKASVATUS.....	15
4.1	Sisältö ja tarkoitus.....	15
4.2	Lait ja asiakirjat.....	15
5	MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	17
5.1	Perheen kohtaaminen.....	20
5.2	Kasvatusyhteistyö.....	21
5.3	Suomi toisena kielenä -opetus.....	23
5.3.1	Toimintaympäristöt	25
5.3.2	Kielen arviointi	26
5.4	Haasteet monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa.....	28
6	MONIKULTTUURISUUS HAMINAN VARHAISKASVATUKSESSA	28
7	TUOTOKSET.....	30
8	TOTEUTUS	32
9	POHDINTA.....	33
	LÄHTEET.....	37

LIITTEET

Liite 1. Käsikirja

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Webropol-kysely

1 JOHDANTO

Suomi on muuttunut ja muuttuu koko ajan monikulttuurisemmaksi. Ihmisiä tulee tänne maahanmuuton myötä, monesti työn tai opiskelujen perässä. Perhemallit ovat myös monipuolistuneet monikulttuurisuudella. Samassa perheessä voidaan puhua useita kieliä, voi olla useita kansallisuuksia ja uskontoja. Lapsen kasvaessa tällaisessa ympäristössä hänen kieli- ja kulttuuriperintönsä kasvaa ja monipuolistuu. Yhteiskunnassa kulttuurien, uskontojen ja kielten sekoittuminen näkyy perheissä sekä yhtä lailla varhaiskasvatuksen piirissä. Lapsiryhmät ovat entistä monikulttuurisempia, ja kielten ja kulttuurien moninaisuus on nykypäivänä osa suomalaista varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatusta kehitetään kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan ja lapsia autetaan huomaamaan ympäröivän maailman kiinnostavuus ja sen eri kulttuurien kirjo. Varhaiskasvattajien haasteeksi nouseekin kohdata joukko moninaisempia lapsiryhmiä ja heidän perheitään. (Halme 2011, 86; Benjamin ym. 2015, 183; Eerola-Pennanen 2017, 222.) Päivähoidon arjessa tulee korostumaan entisestään jokaisen kasvattajan vastuu toimia monikulttuurisuuskasvattajana sekä vahvistaa omaa monikulttuurisuustyön osaamistaan (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007).

Varhaiskasvatusyksiköt ovat instituutioita, joiden tehtävänä on kasvattaa, opettaa ja hoitaa lapsia. Varhaiskasvatusyksiköiden täytyy myös toteuttaa varhaiskasvatuksen tavoitteita. Varhaiskasvattajat ovat ammatillisen roolinsa puolesta merkittävässä asemassa mietittäessä, millaisia mahdollisuuksia lapsille tarjotaan erilaisten taitojen ja valmiuksien kehitykselle päivähoidossa. Varhaiskasvattajan vastuulla on määrittää, miten erilaiset tilanteet ja niissä toimiminen tukevat lasten kasvua ja kehitystä, ja varhaiskasvattajan on kyettävä perustelemaan näitä asioita pedagogisesti. Kasvatustyö tapahtuu aina ihmisen omalla persoonalla, ja kasvatustyössä näkyvät kasvattajan omat arvot, uskomukset sekä käsitys lapsesta ja lapsen kasvusta ja oppimisesta. Vuorovaikutustilanteet arjessa voivat olla nopeita, joten kasvattajien tulee pystyä reagoimaan tilanteisiin yhtä nopeasti. Jotkut pienetkin asiat voivat olla lapselle merkityksellisiä. Päivähoidossa kasvattajien tulee tietoisesti miettiä, miten kasvatustoimintaa toteutetaan, millaisiin vuorovaikutustilanteisiin tulisi puuttua sekä millaista kasvatuksellista tai ohjauksellista tukea tulisi tarjota tilanteet

huomioiden. Pedagogiikka on aina läsnä päivähoidon vuorovaikutuksellisissa tilanteissa varhaiskasvattajan ja lapsen välillä. Varhaiskasvattajan eettisenä ohjeena on pedagogisen kunnioittamisen periaate, joka tarkoittaa lapsen ehdotonta kunnioittamista. Taitava pedagoginen kasvattaja kykenee tietoisesti suunnittelemaan ja toteuttamaan omaa kasvatustyötään huomioiden jokaisen lapsen yksilöllisesti. (Salminen 2017, 166 - 168.)

Opinnäytetyömme etenee teoreettisesta viitekehystä opinnäytetyön tuotokseen, joka on liitteenä. Teoriaosuudessa käsittelemme muun muassa monikulttuurisuutta, sen vaikutusta varhaiskasvatuksessa ja perheissä, kulttuurieroja, suomi toisena kielenä -opetusta ja kielen arviointia sekä avaamme, miten monikulttuurisuus näkyy Haminan varhaiskasvatuksessa. Teoriaosuuden lopussa kerromme opinnäytetyön prosessista ja Webropol-kyselyn tuloksista. Tässä opinnäytetyössä tuotetun monikulttuurisuus käsikirjan avulla henkilökunnan olisi tietoisemmin helpompaa panostaa yksilöllisesti monikulttuuriin lapsiin. Käsikirjan tarkoituksena on myös lisätä varhaiskasvatuksen henkilökunnan tietoa monikulttuuristen lasten parissa työskentelemisestä. Käsikirja tuli tarpeeseen, koska Haminan kaupungin varhaiskasvatuksella ei vastaavaa käsikirjaa monikulttuurisuudesta ollut.

2 MONIKULTTUURISUUS

2.1 Monikulttuurisuus ilmiönä

Kulttuurin käsite on hyvin laaja, ja siihen liittyy erilaisia merkityksiä. Kulttuuri voi koostua arvoista, normeista, eettisistä periaatteista ja perinteistä, koska kulttuuri monesti liittyy ihmisen toimintaan. Kulttuurilla voidaan viitata myös aineelliseen kulttuuriin, kuten rakennuksiin, tekniikkaan tai ympäristöihin ja niihin liittyviin symbolisiin tekijöihin. Kielen ja kommunikaation ajatellaan olevan keskeinen osa kulttuuria, ja näin ollen myös kielen ja kielenkäytön eli diskurssien tutkiminen on yksi tapa, jonka avulla voidaan ymmärtää muita kulttuurin alueita ja merkityksiä sekä kulttuurisia muutoksia. Tärkeää on myös ajatella kulttuurista toimintaa. Toimintakeskeinen ajattelu tarkoittaa, että kulttuuri näkyy erilaisina käytäntöinä ja tapoina tuottaa kulttuurisia merkityksiä. Globalisaation mukana siirtyy erilaisia vaikutteita kulttuurista toiseen, ja tämä sekoittaa eri kulttuureja keskenään. Kulttuurit sekoittuvat myös ihmisen

omasta toiminnasta, koska kulttuurit elävät usein rinnakkain ja näin syntyy monikulttuurisia yhteiskuntia ja yhteisöjä. (Uusitalo 2009, 20-21, 26.)

Monikulttuurisuus terminä ymmärretään eri tavoin erilaisissa yhteyksissä. Monikulttuurisuudella voidaan kuvata pelkästään yhteiskunnan tai yhteisön tilannetta. Sillä voidaan kuvata myös käsitteen sisälle kuuluvia ilmiöitä ja määritellä niitä tarkemmin. (Paavola & Talib 2010, 26.) Sanana monikulttuurisuus merkitsee väestön kulttuurista ja etnistä monimuotoisuutta. Joskus monikulttuurisuudella viitataan myös poliittiseen ajattelutapaan, jota voidaan kutsua myös multikulturalismiksi. Kyseisen ajattelutavan mukaan yhteiskunnassa pitää edistää kulttuurivähemmistöjen mahdollisuuksia säilyttää ja vahvistaa omia toiminta- ja ajattelutapoja. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 7.) Monikulttuurisuus -käsitteen rinnalla puhutaan usein myös interkulttuurisuudesta. Interkulttuurisuudella tarkoitetaan kulttuurien välistä vuorovaikutusta, toisilta oppimista ja kulttuurien mahdollista sekoittumista. (Paavola & Talib 2010, 26.) Monikulttuurinen väestö on kuitenkin kattokäsite ihmisille, joilla on eri etninen tausta tai muu kuin suomalainen syntyperä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018). Paavola & Talib (2010) kirjoittavat monikulttuurisuuden käsitteestä seuraavaa: "Monikulttuurisuudella viitataan kuitenkin epäsuorasti aina jollakin tavalla ryhmien välisiin suhteisiin, joten käsitettä määriteltäessä tulisi puhua sekä valta- ja vähemmistöryhmien välisistä suhteista että myös vähemmistöryhmien keskinäisistä suhteista. Nämä tekijät lienevätkin merkityksellisiä monikulttuurisuutta tarkasteltaessa. Lisäksi tärkeitä tekijöitä ovat esimerkiksi yksittäisten ihmisten väliset suhteet asenteista ja käyttäytymisestä lähtien tai yhtä lailla valtioiden väliset sopimukset." Monesti monikulttuurisuudesta puhuttaessa rasismi, ennakkoluulot ja suvaitsevaisuuskysymykset nousevat esiin. (Paavola & Talib 2010, 26).

2.2 Monikulttuuriset lapset ja perheet

Monikulttuuriset perheet saattavat kohdata haasteita lastenkasvatuksessa. Kahdesta eri kulttuurista tulevilla vanhemmilla voi olla kulttuurinsa puolesta erilaiset kasvatusnäkemykset, jotka tuovat haasteita vanhemmille ja lapselle. Vanhempia tulee kannustaa puhumaan lapselle omaa äidinkieltä ja kertoa sen

merkityksestä lapsen kehitykseen ja oppimiseen. Vanhempien kanssa on tärkeää keskustella kulttuurisista näkemyksistä kasvatuksen suhteen ja pohtia, miten kasvattaa lasta molempiin kulttuureihin, ja on hyvä myös kysyä miten he ovat toimineet tähän asti. (Roos 2009, 145-146; Baldock 2010, 67-68.) Lapsen aloittaessa päivähoidossa tai koulussa hänen käyttäytymistään saatetaan tulkita häiriökäyttäytymisenä tai että lapsi on surullinen ja onneton, mutta tosiasiallisesti tähän voivat olla syynä kulttuurierot (Baldock 2010, 96). Eri kulttuureissa esimerkiksi käyttäytyminen, vuorovaikutus ja kohtaaminen voivat erota todella paljon.

Kaksikulttuuristen perheiden lapset voivat määritellä omaa kansallisuuttaan tilanteesta riippuen. Kahden kulttuurin lapset voivat määritellä vapaammin omaa identiteettiään, ja kahdessa kulttuurissa eläminen opettaa lapselle joustavuutta ja taitoja ratkaista haasteita sekä valmiuksia kestämään epävarmuutta. (Eerola-Pennanen 2017a, 241.) Lapsen kulttuurinen identiteetti rakentuu oman perheen sisällä, mutta siihen vaikuttavat myös lapsen ympärillä oleva sosiaalinen yhteisö sekä päivähoidon käytännöt, käsitykset, arvot ja ilmapiiri. (Tikka-Uguccioni 2016; Eerola-Pennanen 2017a, 233.) Perheen asema vaikuttaa lapsen kaksikulttuurisuuteen. Heikossa asemassa olevan perheen tilanne ei vaikuta myönteisesti lapsen voimavaroihin. Kaksikulttuurisuudesta voi tällöin tulla riski syrjäytyä, koska tilanteessa syntyy vastakkainasettelua suomalaisen kulttuurin kanssa. (Eerola-Pennanen 2017a, 241.) On tärkeää tukea lapsen positiivista kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä ja sen säilymistä. Kun lapsi on tietoinen omasta kulttuuriperinnöstään, hän alkaa myös arvostamaan sitä. Lapsen oman äidinkielen ylläpitäminen vahvistaa lapsen kulttuuri-identiteettiä ja persoonallisuuden kehittymistä sekä lapsen kotoutumista uuteen maahan, jos perhe on vasta muuttanut. (Kivijärvi 2017, 257.) Lapsuus on merkityksellistä aikaa identiteetin rakentumisessa, vaikka se muokkautuukin läpi ihmisen elämän. Varhaiskasvatuksen päivittäisessä arjessa on kuitenkin olennaista kohdistaa huomio niiden yhdistävien tekijöiden etsintään, joilla voidaan tukea lapsia kohtaamaan toisensa ilman samanlaisten kulttuuri-identiteettien vaatimuksia. Identiteettipuhe voi aiheuttaa suosimista, leimaamista, ja identiteettipuheen avulla saatetaan tahtomatta luokitella lapsia. Tämän vuoksi identiteettiä sekä kulttuuri- ja kielieroja tulisi tarkastella erikseen. (Mäkinen 2016, 101.)

2.3 Kulttuurierot

Perheiden kohtaamisessa ja ymmärtämisessä voi auttaa, kun tietää millainen kulttuurijaottelu heidän kulttuurissaan vallitsee. Kulttuurierot on hyvä tunnistaa ja huomioida, ja tulee myös muistaa, että henkilön omasta kulttuurista omaksumat arvot ja käyttäytymismallit voivat säilyä ja jopa korostua vahvasti henkilön arjessa sekä toiminnassa vieraan kulttuurin keskellä, koska toisesta kulttuurista tulevalle henkilölle oman kulttuurin asiat ovat tärkeä sosiaalisen identiteetin lähde. (Uusitalo 2009, 24.)

Hollantilainen Geert Hofstede ja hänen poikansa jakoivat kulttuurit seitsemään eri kategoriaan ja kuvasivat, miten ihmiset eri kategorioissa kommunikoivat. Nämä eri kategoriat auttavat ymmärtämään myös eri kulttuurien sisällä olevaa käyttäytymistä, asenteita ja normeja. Suurin osa maapallon kulttuurisista ympäristöistä on yhteisökeskeisiä ja moniaikaisia. Ensin on siis tärkeää tiedostaa tulevatko perheet yhteisöllisestä vai yksilöllisestä kulttuurista. Yksilöllisessä kulttuurissa keskiössä on yksilö, joka on vastuussa itsestään. Jokaisen yksilön mielipiteet ja ajatukset ovat tärkeitä, ja jokaisella on sananvapaus eli oikeus ilmaista mielipiteensä. Yksilöllisissä kulttuureissa yksilö edustaa itseään ja viestintä on melko suoraa, vapaata ja avointa. Yhteisöllisessä kulttuurissa taas yhteisö ja sen säilyttäminen ovat tärkeitä arvoja. Yhteisöllisessä kulttuurissa yksilö edustaa ryhmää, ja yksilön käyttäytymistä ohjaavat yhteisön normit ja roolit yhteisössä. Yhteisö perustuu eri hierarkioihin, kuten sukupuolijakoon ja ikään. Yhteisön jäseniä kunnioitetaan, ja on tärkeää säilyttää hyvä tasapaino yhteisön sisällä. Viestintä yhteisöllisissä kulttuureissa on epäsuoraa ja kommunikoinnissa huomioidaan, että sanavalinnat eivät ole loukkaavia. Yhteisöllisten kulttuurien perheet ovat monesti suuria, koska perheeseen kuuluu myös isovanhemmat, tädit, sedät ja serkut. Perheen sisällä on jo itsessään vahva tukiverkko. Yksilöllisessä kulttuurissa ydinperheeksi käsitetään vanhemmat ja lapset. Yksilöllisissä kulttuureissa kasvatetaan lapset tuomaan omat tunteensa ja ajatuksensa esiin, toisin kuin yhteisöllisissä kulttuureissa. Siellä lapsia kasvatetaan kunnioitukseen omaa yhteisöä kohtaan. Yhteisöllisistä kulttuureista tulevien perheiden äidit saattavat kokea Suomen yksilöllisen kulttuurin tavan kasvattaa lapsia melko erilaiseksi. Äiti saattaa kokea yksinäisyyttä, koska on tottunut siihen, että koko perhe kasvattaa lapsia. Yhteisöllisiä kulttuureja löytyy muun muassa Afrikasta. (Roos 2009, 147-156.)

Toinen kategoriajako liittyy valtasuhteisiin. Suomi kuuluu pienen valtaetäisyyden kulttuuriin. Henkilö on saanut asemansa omien saavutustensa pohjalta, koulutuksen, ominaisuuksien ja kokemuksen perusteella. Suurissa valtaetäisyyden maissa, kuten Aasian tai Afrikan maissa, vallan käyttöä ei juurikaan kyseenalaisteta. Näissä maissa valta perustuu usein syntyperään tai ikään, mitä vanhempi henkilö on, sitä enemmän hänellä on valtaa. Kulttuurit voidaan jakaa myös feminiinisten ja maskuliinisten arvojen mukaisesti. Maskuliininen kulttuuri korostaa muun muassa kunnianhimoa, kilpailukykyä ja taloudellista kyvykkyyttä. Feminiinisen ajattelun kulttuureissa arvostetaan vaatimattomuutta ja solidaarisuutta. Suomi sekä muutkin pohjoismaat kuuluvat feminiiniseen kulttuuriin, ja maskuliiniseen kulttuuriin lukeutuu esimerkiksi Japani, Kiina ja Saksa. Neljäs kulttuurijako on luokiteltu sen mukaan, miten kulttuurissa kesteetään epävarmuutta. Epävarmuutta välttävässä maissa ihmiset vaikuttavat kiireisiltä, stressaantuneilta, toimeliailta sekä säännöt ja lait koetaan tärkeiksi. Tällaisissa kulttuureissa saatetaan vierastaa erilaisuutta. Maissa, joissa siedetään epävarmuutta, tilanne on päinvastainen. Ihmiset vaikuttavat rennoilta, rauhallisilta ja hillityiltä. Erilaisuus hyväksytään tällaisessa kulttuurissa usein helpommin eikä tulevaisuus ahdistaa. Maita, jotka välttävät epävarmuutta ovat muun muassa Venäjä, Kreikka ja Japani. Epävarmuutta sietäviä maita ovat Ruotsi, Kiina ja Tanska. Suomi lukeutuu epävarmuutta välttäviin kulttuureihin. (Roos 2009, 147-156.)

Viides kulttuurijako käsittää aikakäsityksen. Yksiaikaisissa kulttuureissa tehdään yksi asia kerrallaan, ja jokaisella on oma vuoronsa esimerkiksi vuorovaiikutustilanteissa. Yksiaikaisessa kulttuurissa ollaan täsmällisiä ja pyritään olemaan ajoissa. Yksiaikaisen kulttuurin maita ovat Länsi- ja Pohjois-Eurooppa sekä Pohjois-Amerikka. Yksiaikaisissa kulttuureissa vallitsee lineaarinen aikakäsitys, kun taas moniaikaisissa kulttuureissa on syklinen aikakäsitys. Niiden ero on siinä, että lineaarisessa aikakäsityksessä ajalla on alku ja loppu, sykli- sessä aikakäsityksessä aika ei lopu. Moniaikaisissa kulttuureissa aikatauluja ei koeta tärkeiksi, suunnitelmia voidaan muuttaa tarpeen mukaan, ja ihmiset ovat tärkeässä osassa kulttuuria. Moniaikaisen kulttuurin omaavia maita ovat Etelä-Amerikka, Afrikka, Aasia ja Etelä-Eurooppa. Aikakäsitys voi näkyä selkeästi varhaiskasvatuksessa, esimerkiksi lapsen tuomisessa päivähoitoon.

Suomessa kysytään melko tarkasti lasten hoitoajat, ja niitä pyritään noudattamaan. Moniaikaisesta kulttuurista tuleva perhe voi tuoda lapsen paljon myöhemmin päivähoidon kuin oli sovittu, koska aikatauluilla ei ole niin suurta merkitystä. (Roos 2009, 147-156.)

Kuudenneksi kulttuurit ovat jaettu uskontojen mukaan. Uskonnoilla on suuri merkitys kulttuureihin ja ihmisiin. Niillä on myös merkittävä vaikutus yhteiskunnan arvojen ja normien taustalla. (Roos 2009, 147-156.) Uskonnot pitävät sisällään myös paljon kysymyksiä, jotka ovat osa ihmisyyden peruskysymyksiä, joten ne kuuluvat kaikille. Lapsi voi myös uskonnon avulla muodostaa omaa kulttuuri-identiteettiään. (Tikka-Ugucioni 2016, 15.) Seitsemänneksi kulttuurit on jaettu erilaisiin viestintätapoihin. Kulttuurit eroavat siinä, kuinka paljon eleillä ja ilmeillä vahvistetaan sanallista viestiä. Etelä-Amerikka ja Välimeren maat ovat tyyppilisiä maita, joissa elekieli on viestinnässä vahvasti mukana. Suomessa, Keski-Euroopassa ja Aasiassa eleiden ja ilmeiden käyttö viestinnässä on vähäistä. Vuorovaikutukseen kuuluu olennaisesti myös tilan käyttö, joka ilmenee esimerkiksi, millainen välimatka on toiseen keskustelijaan. Suomessa arvostetaan omaa tilaa ja pidetään sopiva etäisyys toiseen ihmiseen, toisin kuin Välimeren maissa välimatka toiseen pidetään melko lyhyenä. Kosketukset, halaukset ja suukottelu kuuluvat myös osaksi kommunikointia. Keski-Euroopassa esimerkiksi suukotetaan poskelle kun tervehditään, mikä voi taas tuntua vieraalta ja oudolta niissä maissa, joissa fyysinen kosketus on vähäistä kommunikoinnissa. Katsekontakti on myös yksi tapa viestiä. Suomessa tämä on hyvä huomioida, koska vaikka täällä arvostetaan katsekontaktia, niin joissakin maissa sitä pyritään välttämään, kuten tietyissä Aasian maissa. (Roos 2009, 147-156.)

Kielten oppiminen on myös erilaista eri kulttuureissa. Kielellisen kehityksen tärkeänä ilmiönä pidetään kielellistä sosiaalistumista. Länsimaisissa kulttuureissa lapsi omaksuu kieltä hyvinkin varhaisessa vaiheessa, yksilökeskeisesti. Vanhemmat ovat vuorovaikutuksessa lapsen kanssa paljon kasvotusten, selittävät ja sanoittavat ympärillä olevia asioita ja tapahtumia. Monissa perinteisissä kulttuureissa lapsi oppii kielen yhteisöllisesti. Lapsen oppiessa yhteisöllisesti kieltä, hän kuuntelee aikuisten ja muiden lasten puhetta, katselee ja seurailee. Aikuiset eivät puhu lapselle niin suoraan eivätkä he sanoita asioita ko-

vinkaan paljon, tai tee puheesta lapselle helpommin ymmärrettävää. Lapsi oppii kuitenkin oman äidinkielen molemmilla tavoilla, yleensä muutaman vuoden ikäisenä. (Helsingin kaupunki s.a.)

3 MONIKIELISYYS

Kulttuurisen moninaisuuden yksi ilmentymä on monikielisyys. Ajatellaan, että jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on monikielinen. Eri kielten käyttö koetaan luontevana, ja kieliä arvostetaan. (Vaarala ym. 2016, 44.) Yhä useampi lapsi syntyy tänä päivänä kaksikieliseen perheeseen. Kieli ja kulttuuri liittyvät vahvasti toisiinsa, kielen avulla ihminen havainnoi ja muokkaa ympärillä olevaa maailmaa. Jokaisessa kulttuurissa on kielellä omanlainen rooli, kielen sisältämät käsitteet auttavat ymmärtämään kulttuuria ja ympäröivää maailmaa. (Halme 2011, 87.) Kieli on lapselle arjessa merkittävämpi tekijä kuin kansallisuus, koska kielen avulla lapsi voi olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kielen avulla lapsi oppii myös kulttuurisia ja sosiaalisia tapoja. Monikielisyys ja eri kulttuurit ovat näkyvä osa tämän päivän elämää, ja sen vuoksi niiden esiintuominen lapsille tukee heidän kehitystään. Lapselle oma äidinkieli on ennen kaikkea identiteetin, tunteiden ja ajattelun kieli, se vahvistaa ja auttaa lasta rakentamaan eheän minäkuvan ja itsetunnon. (Opetushallitus 2019, 30-31, 49-51; Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 17, 29.) Lapsi, joka ei puhu valtaväestön kanssa samaa äidinkieltä, on kielellisesti erilainen. Kielellinen erilaisuus voi luultavasti jollain tapaa haitata lapsen osallistumista päivähoiton toimintaan. Päivähoitossa on ehdottoman tärkeää tehdä töitä sen eteen, että kaikki lapset voivat osallistua arjen toimintaan ja yhteiseen tekemiseen, sekä saavat samanlaista opetusta ja kasvatusta, koska muuten kieli voi tulla eriarvoistavaksi tekijäksi lasten suhteen. (Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017, 236.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi rohkaista lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Kielen merkitys on hyvinkin keskeinen lasten kehityksessä, oppimisessa, vuorovaikutuksessa, yhteistyössä ja lapsen oman identiteetin kehittämisessä. Lasten kielelliset lähtökohdat tulee huomioida, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin. Kielen kehityksen kannalta on myönteistä, jos lapsi kyselee sanoja tai käsitteitä sekä ilmoittaa, jos ei jotain asiaa ymmärrä. Työntekijöiden, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen

yhteistyöllä tuetaan lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista, ja annetaan lapsille mahdollisuus ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Monikielisissä ympäristöissä on tärkeää tukea lapsia vuorovaikutukseen ja edesauttaa sitä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Kuitenkin vastuu lasten omasta äidinkielestä sekä kulttuurista ja niiden välittämisestä lapsille, on ensisijaisesti perheillä. (Opetushallitus 2019, 30-31, 49-51; Kivijärvi 2017, 261.) Varhaiskasvatuksessa on hyvä tiedostaa, että myös eri kielten parissa on arvostuseroja, joitakin kieliä saatetaan arvostaa toisia enemmän. Tähän monesti vaikuttaa se, onko kielellä ollut virallista asemaa maassaan. Kulttuurin ja kielen asema usein vaikuttaa siihen, millaista palautetta lapsi ja perhe saavat. On ehdottoman tärkeää, että varhaiskasvatuksessa henkilöstö arvostaa kaikkia kieliä ja kulttuureja. (Halme 2011, 88.)

Kielen oppiminen alkaa lapsella jo varhaislapsuudesta lähtien. Lapsi kykenee omaksumaan useita kieliä aivan syntymästään lähtien, ja kielen kehittyminen tapahtuu vaiheittain. Lapsi on luontaisesti utelias, ja tutkii aktiivisesti ympäristöään ja osallistuu vuorovaikutukseen, nämä asiat aktivoivat lapsen sanojen oppimista. Lapsi ajattelee usein puhumalla ääneen asioita. Puheen ymmärtäminen ja tuottaminen pohjautuu siihen, että sanoilla on jokin merkitys ympäristössä. Lapsen sanavaraston kehittyessä, lapsi alkaa muodostaa lauseita. Lapsen kasvaessa ja hänen puheensa kehittyessä lapsi alkaa kiinnostua kielestä enemmän ja kiinnittää siihen tarkemmin huomiota. Kielellisen tietoisuuden kehittyminen on selkeästi yhteydessä lapsen kognitiiviseen kehitykseen, kuten esimerkiksi ajattelun ja muistin kehittymiseen. (Vilen 2013, 9.) On täysin tavallista, että monikielinen lapsi vaihtaa kieltään eri tilanteissa, esimerkiksi isän kanssa lapsi puhuu isän äidinkieltä ja äidin kanssa hänen äidinkieltään, ja päivähoitossa aikuisten kanssa puhuu suomea, jos osaa sitä edes jotenkin. (Vaarala ym. 2016, 20.) On haivattu, että kaksikieliset oppivat vieraita kieliä yksikielisiä helpommin. Heillä on pysynyt eräänlainen ensikielelle tyypillinen kielten omaksumistaito. Kaksikielisyys vaikuttaisi myös tukevan luovuutta. Ympäristön on tarjottava lapselle oppimisen mahdollisuuksia, ja pitää positiivista asennetta yllä. Vanhempia on tärkeää tukea puhumaan omaa äidinkieltään lapselle, vaikka he puhuisivat keskenään jotain muuta kieltä. Jos vanhemmat puhuvat ympärillä vallitsevaa kieltä lapselle oman äidinkielen sijasta, voi lap-

sen suhde esimerkiksi sukulaisiin jäädä pinnalliseksi, koska kunnollista yhteistä kieltä ei ole. Jos lapsen täytyy opetella uusi kieli eikä hän voi käyttää omaa äidinkieltään, voi lapsen kielellinen kehitys viivästyä. Lapsen äidinkielen kehitys voi myös olla hidasta sen vuoksi, koska ympärillä puhutaan vierasta kieltä, vaikka vanhemmat puhuisivatkin lapselle omaa äidinkieltään. (Vaarala ym. 2016, 22-23.)

Kielen harjoittelu on luontevaa, kun lapsiryhmässä tai lapsen lähiympäristössä on eri kieli- ja kulttuuritaustaisia ihmisiä. Lasten kuullessa erilaista puhetta, heidän mielenkiintonsa vierasta kieltä kohtaan kasvaa, ja he alkavat tutkia uutta kieltä, esimerkiksi kyselemällä sanojen merkityksiä. (Helenius & Lumme-lahti 2018, 88.) Kielten oppiminen tapahtuu usein joko rinnakkain samanaikaisesti tai peräkkäin. Suurin osa lapsista oppii kielet peräkkäin, eli toisen kielen lapsi oppii esimerkiksi päivähoitossa. Jos lapsi oppii toisen kielen varhaislapsuudessa, sen kehitys on usein samankaltaista kuin ensimmäisen kielen oppiminen. Toisen kielen oppimisessa on usein alkuvaiheessa hiljainen kausi, jolloin lapsi kuuntelee ja harjoittelee uutta kieltä mielessään, mutta ei tuota itse puhetta. Hiljaisen kauden kesto vaihtelee muutamasta kuukaudesta vuoteen. Alkuvaiheessa lapsi saattaa sekoittaa kieliä keskenään. Toisen kielen oppiminen voi vaikuttaa hitaalta, mutta todellisuudessa se ei välttämättä sitä ole. Lapsen sanasto sisältää kuitenkin ilmauksia molemmista kielistä, ja koko sanavaraston laajuus on enemmän kuin yhden kielen sanavarasto. Lapsi havainnoi ja kerää uutta kieltä, vaikka ei itse sitä vielä käyttäisikään. Monesti kun lapset alkavat käyttää toista kieltä, he tuottavat yhden sanan ilmaisuja ennen kuin peruskommunikaatiotaidot ovat hallussa. On myös tavallista, että kielen oppimisessakin voi tulla taantumavaiheita. Kieli voidaan myös jakaa pintakielen ja ajattelukieleen. Pintakieli opitaan ensin kuuntelemalla, ja sen jälkeen opitaan ajattelun kieli. Pintakielen oppimiseen kuluu aikaa noin vuodesta kahteen, ja pintakielessä lapsi pystyy toimimaan arjessa tapahtuvissa vuorovaikutustilanteissa. Ajattelukielen omaksuminen vie enemmän aikaa, jopa viidestä kymmeneen vuoteen. Toisen kielen oppimisessa on normaalia, että kielitaidon kaikki osa-alueet eivät välttämättä kehity yhtä vahvoina. Pienille lapsille arki-kieli on helpompaa ja nopeampaa oppia, mutta abstraktimman kielen oppiminen vaatii enemmän aikaa ja harjoittelua. Varhaiskasvattajan on hyvä muistaa, että vaikka lapsi puhuisi sujuvasti ja ääntäisi hyvin, ei kielen rakenteita ole

välttämättä opittu kunnolla. Toisen kielen opetusta ei tule tällaisessa tapauksessa lopettaa. Kielen oppiminen ja omaksuminen perusteellisesti vie vuosia. (Halme 2011, 90-93.)

4 VARHAISKASVATUS

4.1 Sisältö ja tarkoitus

Varhaiskasvatus määritellään lapsen suunnitelmallisena ja tavoitteellisena kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutena, jossa korostuu erityisesti pedagogisuus. (Varhaiskasvatuslaki 2018/540.) Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja täydentää kotien kasvatustehtävää, ja edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Tarkoituksena on myös edistää lasten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. Varhaiskasvatusta ajatellaan myös yhteiskunnallisena palveluna, koska siellä opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2019, 7, 14.) Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimena toimintana, kuten kerho- ja leikkitoimintana. Lapsen huoltajat päättävät osallistuuksi lapsi varhaiskasvatukseen vai ei. Jokainen lapsi on kuitenkin oikeutettu varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus s.a.)

4.2 Lait ja asiakirjat

Opetushallituksen (2019) tuottamassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kirjoitetaan varhaiskasvatusta koskevista laeista ja asiakirjoista seuraavasti: *“Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Täl-*

laisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihuoltolakia, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.”

Varhaiskasvatustilaki

Varhaiskasvatustilaisissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä tuottamisesta. Varhaiskasvatustilakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan järjestämään tai tuottamaan päivähoitotoimintaan. Varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat ne lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusiässä sekä lapset, joiden olosuhteet ovat sellaiset, että varhaiskasvatus on tarpeellinen. Varhaiskasvatustilaisissa määritellään varhaiskasvatuksen määritelmä, tavoitteet, varhaiskasvatuksen järjestäminen ja tuottaminen. Laki määrittää myös muun muassa lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen suunnittelun ja arvioinnin, henkilöstöä koskevia asioita, esimerkiksi kelpoisuusvaatimukset. Lain loppupuolelta löytyy tietoa esimerkiksi salassapitoasioista, tietojen vaihdosta ja hallinnollisista asioista. (Mahkonen 2018, 233-267; Varhaiskasvatustilaki 540/2018.)

Varhaiskasvatustilasuunnitelman perusteet

Valtakunnallinen varhaiskasvatustilasuunnitelma on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset varhaiskasvatustilasuunnitelmat ja lapsen omat varhaiskasvatustilasuunnitelmat tehdään. Varhaiskasvatustilasuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain perusteella suunniteltu ja tehty. Varhaiskasvatustilasuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä, sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä, sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on luoda kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille samanlaiset mahdollisuudet oppia ja kehittyä kokonaisvaltaisesti. (Opetushallitus 2019.)

Lapsen oikeuksien sopimus

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on tullut voimaan 2.9.1990, ja Suomessa sopimus on ollut lainvoimainen vuodesta 1991 asti. Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin voimaansaatettu ihmisoikeussopimus, ja se koskee kaikkia lapsia. Sopimuksessa lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita. Sopimus on poikkeuksellisen laaja, kattava ja yksityiskohtainen ihmisoikeussopimus. Artiklat 1-41 koskevat sisällöllisiä oikeuksia, ja ne ovat sopimuksen tärkein osa. YK:n lapsen oikeuksien komitea on määrittänyt neljä kohtaa sopimuksesta yleisperiaatteiksi. Yleisperiaatteita sopimuksessa ovat 2. artikla syrjinnän kieltö, 3. artiklasta ensimmäinen kohta lapsen edun ensisijaisuus, 6. artikla lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen sekä 12. artikla lapsen oikeus saada näkemyksensä huomioon otetuiksi. Lapsenoikeudet (s.a.) sivustolla sanotaan Lapsen oikeuksien sopimuksen kolmannesta artiklasta seuraavaa: "Lapsen edun ensisijaisuuden huomioon ottamiseen velvoittava sopimuskohta on avain lapsen oikeuksien sopimuksen ymmärtämiseen." Kaikki yleisperiaatteet ovat tärkeitä lapsen etua määriteltessä. (Lapsenoikeudet s.a.)

5 MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

Laadukas varhaiskasvatus ja pedagogiikan arviointi ovat kaikkien lasten varhaiskasvatuksen perusta, niin myös vieras- ja monikielisten lasten. Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tavoitteita ovat muun muassa lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, lapsen oman identiteetin vahvistaminen, lapsen sopeutuminen päivähoidon, suomen kielen oppiminen, oppimis- ja kouluvalmiuksien

kehittäminen, perheen tukeminen lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisessä, ja suomalaisen kulttuurin omaksuminen. Kasvattajien tuleekin nähdä ja havaita ne yksilölliset tavoitteet, sisällöt ja toimintatavat, jotka auttavat ja tukevat lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. (Kivijärvi 2017, 254; Kaarniemi 2012, 5.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan, että jokainen lapsi tulisi kohdata yhdenvertaisesti, riippumatta esimerkiksi kulttuurista, kielestä, vammasta tai sukupuolesta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta työyhteisöissä olisi hyvä keskustella yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista. Samalla tulisi pohtia juuri edellä mainittuja asioita, eli miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Lapset omaksuvat helposti millaisen mallin työntekijät varhaiskasvatuksessa antavat, esimerkiksi kielenkäytön, toiminnan, vuorovaikutuksen ja asenteen suhteen. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi tunnistaa lasten välisissä kohtaamisissa eriarvoistavia piirteitä, ja puuttua niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Positiivinen vuorovaikutus tukee lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä. Jokaisella lapsella on oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Monikulttuurisuus tulisi nähdä voimavarana ja rikkautena. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tulee olla tietoutta eri kulttuureista, erilaisista katsomuksista sekä kykyä nähdä ja ymmärtää asioita eri näkökulmista. (Opetushallitus 2019, 30-31, 49-51.) Päivähoidon henkilökunnan on siis tärkeää tutustua perheen kulttuuriin, ja kulttuurieroista voi myös keskustella avoimesti vanhempien kanssa. Eri perheissä kulttuurilliset tavat voivat näkyä hyvinkin eri tavoin. Erilaisia tapoja ja arvoja tulee kunnioittaa sekä muistaa, että uskonnollinen vakaumus ja uskonnonvapaus on lapsen ja perheen perusoikeus. (Räty 2002, 165-166.)

Monikulttuuriset lapset, jotka puhuvat muuta kuin valtakieltä auttavat usein toisiaan kielen ja kommunikoinnin kanssa, etenkin niitä lapsia, joilla on yhteinen kieli- ja kulttuuritausta. Monikulttuuriset lapset auttavat toisiaan myös yli kieli- ja kulttuurirajojen. Monikulttuuristen lasten on havaittu sopeutuvan paremmin päivähoidon, jos samassa ryhmässä on muita saman kulttuurin ja kielen lapsia. On huomattu, että jos lapsella on hyvät sosiaaliset taidot, lapsi osaa löy-

tää itselleen leikkikavereita ja yhteistä tekemistä toisten lasten kanssa monimuotoisessa lapsiryhmässä. Monikulttuurisen lapsen kanssa tämä asia toimii samalla lailla, jos lapsella on hyvät sosiaaliset taidot sekä leikkitaidot, on lapsen helpompi mennä mukaan leikkiryhmiin, vaikka suomen kielen taito olisi vielä vähäistä. (Eerola-Pennanen 2017b, 240.)

Vastuuntuntoisella kulttuurikasvatuksella on mahdollista estää syrjintää ja erilaisten rajoitusten syntymistä. Monimuotoisten kulttuurien esiintuominen on nykyajan muuttuvassa maailmassa tärkeää kaikille lapsille. Myös sellaisissa päiväkodeissa, joissa lapset ovat valtaväestöä. Varhaiskasvatuksen olennaisena tavoitteena on tukea lasten tasa-arvoa ja ehkäistä syrjäytymistä. Uskonnollisesti varhaiskasvatus on sitoutumatonta, ja sen tarkoituksena on ottaa huomioon ja kunnioittaa lasten erilaisia kieliä, kulttuureja ja taustoja. (Eerola-Pennanen 2017b, 221.) Varhaiskasvattajan tulee jatkuvasti reflektoida omia näkemyksiä, asenteita ja ennakkoluuloja eri kulttuureja kohtaan. Kulttuurinen tietoisuus pitää sisällään tietoa muista kulttuureista ja ihmisistä, mutta se käsittää myös oman itsensä ja oman kulttuuritaustan tuntemisena. Interkulttuurisesti pätevällä varhaiskasvattajalla on taito olla kriittinen, nähdä ja ymmärtää asioita monesta eri näkökulmasta, taitoa asettua toisen asemaan ja tuntee empatiaa. Interkulttuurinen ihminen osaa myös sopeutua, toimia ja vaikuttaa vaihtelevissa olosuhteissa. (Helsingin kaupunki s.a.)

Lapsi saattaa tummaihoisen lapsen nähdessään sanoa tätä likaiseksi ilman rasisia ajatuksia. Lapsi voi sanoa sen sillä perusteella, jos hänelle on opetettu, että ruskea ja tumma on likaa, mutta on myös mahdollista, että hän on saanut esimerkkiä rasisesta käytöksestä. Tähän on hyvä joka tapauksessa hienovaraisesti puuttua. Täytyy kuitenkin muistaa, että lapset kasvavat ja kehittyvät koko ajan ja he ymmärtävät ajan mittaan ihmisten ajattelevan asioita eri näkökulmista, esimerkiksi 8-vuotias ei ajattele kulttuureista niin stereotypisesti kuin 4-vuotias. Lapsilla on taipumus solmia ystävyysuhteita samanikäisten lasten kanssa riippumatta siitä, onko heillä yhteistä kieltä vai ei. Lapset leikkivät mielellään toistensa kanssa, vaikka puhuisivat eri kieliä, koska ystävyysuhteet ovat lapsille merkittäviä. (Baldock 2010, 77-78, 98.)

5.1 Perheen kohtaaminen

Jotta maahanmuuttajataustainen lapsi pääsee sisälle vieraaseen kulttuuriin ja eri kieliseen ympäristöön, hän tarvitsee paljon aikaa ja tukea. Aloitukset varhaiskasvatuksessa täytyy suunnitella huolella, ja lapsella on oltava mahdollisuus tutustua uuteen ympäristöönsä rauhassa. Tärkeintä on saada lapsi tuntemaan olonsa turvalliseksi, vaikka ei ymmärräkään suomen kieltä. Vasta sitten hänen on mahdollista alkaa oppimaan uutta kieltä. Kasvattajan tehtävänä on auttaa lasta täydentämällä ja ylitulkitsemalla hänen kommunikointiaan. Kasvattajan onkin oltava sensitiivinen ja läsnä oleva. Myös pedagoginen osaaminen auttaa kasvattajaa tunnistamaan tilanteita, joita voidaan hyödyntää suomen kielen opetuksessa. (Halme 2011, 87.)

Eri kulttuureista tulevien perheiden kohtaaminen ja heidän tarpeisiinsa vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksessa kykyä ottaa huomioon perheen kieli- ja kulttuuritaustat. Työntekijän olisi siis hyvä ottaa selvää monikulttuurisen perheen kulttuurista, tavoista ja tottumuksista. Mahdollisesti on myös hyvä selvittää, millainen on naisen ja lapsen asema perheessä. On myös oleellista, onko perheen kulttuuri yksilö vai yhteisökeskeinen. Tärkeää on miettiä työyhteisössä millaisen ensivaikutelman antaa, kun lapsi aloittaa päiväkodissa ja perhe saapuu. Muut lapset aistivat herkästi aikuisten eleistä, ilmeistä, olemuksesta ja äänensävyistä heidän asenteitaan. Monikulttuurisen lapsen päivähoitoryhmästä voi nimetä yhden työntekijän, joka perehtyy enemmän perheen ja lapsen asioihin, se voi helpottaa alun yhteistyötä, ja auttaa rakentamaan luottamuksellista asiakassuhdetta. Varhaiskasvattajilta vaaditaan kulttuurista sensitiivisyyttä ja taitoa toimia eri kulttuurien parissa. Tässä tilanteessa voidaan puhua myös kulttuuripätevyydestä, joka koostuu tieto-, tunne- ja käytösosasta. Tieto-osa rakentuu uskonnosta, ruuista, kielestä, sosiaalisista tavoista ja uskomuksista. Tunneosaan kuuluu myönteinen suhtautuminen erilaisuuteen, halu ymmärtää ja kyky ratkaista ristiriitoja. Käytösosa rakentuu arvostuksesta ja halusta olla loukkaamatta. Jokainen perhe on yksilöllinen, oli kulttuuri mikä tahansa, joten on tärkeää kohdata jokainen perhe yksilöllisesti. On hyvä keskustella avoimesti perheiden kanssa, siitä millaisia ovat heidän arvonsa ja tapansa ja millaisia ovat heidän kasvatuskäsityksensä. On tärkeää myös kysyä, mitä toiveita heillä on varhaiskasvatuksen suhteen sekä kertoa konkreettisesti suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöstä ja toiminnasta. Näissä

tilanteissa on tärkeää hyödyntää tulkkia, jotta molemminpuolinen ymmärrys varmistuu, jos yhteistä kieltä ei ole tai se on heikko. Tulkkauksessa tulee käyttää virallista tulkkia, se on perheen sekä viranomaisen oikeus, ja molempien oikeusturvan kannalta tärkeä. Vaikka työyhteisössä olisi eri kieli- ja kulttuuri-taustaisia työntekijöitä, heitä ei voi käyttää virallisina tulkkeina. Perheen lasta ei myöskään tule käyttää tulkkina, vaikka lapset oppivatkin usein suomen kielen nopeammin kuin vanhempansa. (Kaarniemi 2012, 5-6; Kivijärvi 2017, 253.)

Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa on mahdollista ottaa huomioon myös työntekijöiden puolelta. Eri kulttuureista tulevat työntekijät rikastuttavat ja monimuotoistavat työyhteisöä. Monikulttuurinen työyhteisö tukee myös monikulttuurista lasta ja perhettä varhaiskasvatuksessa. Samasta kulttuurista tulevat työntekijät voivat auttaa lasta pääsemään päivähoidossa alkuun puhumalla lapsen omalla äidinkielellä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 32.) Lapsen turvallisuuden tunne on avain oppimiselle ja hyvinvoinnille. Jos lapsi joutuu käyttämään energiaansa jatkuvasti asioiden varmisteluun ja hahmottamiseen, eivät lapsien voimavarat enää riitä leikkimiseen ja oppimiseen. Varhaiskasvatuksessa tulee miettiä ja suunnitella, miten lapsi otetaan ryhmässä vastaan, ja miten ryhmäytymistä voidaan tukea. Tärkeää ryhmäytymisessä on lapsen kokemus siitä, että hänen äidinkieltensä ja kulttuurinsa ovat tärkeitä. (Kivijärvi 2017, 255-256.)

5.2 Kasvatusyhteistyö

Kasvatusyhteistyöllä on iso merkitys varhaiskasvatuksessa. Se on samanaikaisesti sekä ihmisten että instituutioiden välistä vuorovaikutusta, yhteistä toimintaa lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Kasvatusyhteistyössä pyritään yhdistämään työntekijöiden ammatillinen osaaminen, ja vanhemman tuntemus oman lapsensa käyttäytymisestä päivähoidon ulkopuolella. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten vanhemman lasta koskeva tietämys, näkemykset, käsitykset ja ratkaisuehdotukset tulevat kuulluiksi ja huomioiduiksi, ja miten niihin vastataan. (Rimpelä 2013, 32; Mahkonen 2018, 74; Lämsä 2013, 51.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritelty huoltajien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön tavoitteet. Tavoitteina on vanhempien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen

ja oppimisen edistämiseen. Luottamus, tasa-arvoinen kohtaaminen, ja molempuolinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä ja luovat sille vahvaa pohjaa. Yhteistyössä korostuu varhaiskasvattajan aloitteellisuus ja aktiivisuus. Tärkeää on huomioida perheiden moninaisuus, lapsen yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. (Opetushallitus 2019, 34.)

Kasvatusyhteistyö on oleellinen osa myös monikulttuurisen perheen kanssa työskenneltäessä. Kasvatusyhteistyö on jokaisen lapsen etuoikeus. Sen tarkoituksena on tunnistaa mahdollisimman ajoissa lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarve. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastuulla on luoda edellytykset hyvälle ja tasavertaiselle yhteistyölle vanhempien kanssa. (Kaarniemi 2012, 5.) Maahanmuuttajaperheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön on myös varattava hyvin aikaa, etenkin alkuvaiheessa. Monetkaan maahanmuuttajaperheet eivät välttämättä tiedä mitä päivähoidossa oikeastaan tapahtuu. Perheiden kanssa tulee käydä läpi eri käytännöt sekä toiminnot, kuten esimerkiksi joka säällä ulkoilu. Vanhempien lisäksi lapsille päivähoidon arki voi tuntua oudolta ja vieraalta. Lapset tottuvat ja sopeutuvat nopeasti, mutta heidän reaktioitaan on hyvä tarkkailla, ja tarvittaessa keskustella niistä vanhempien kanssa. (Räty 2002, 165-166; Opetushallitus 2019, 30-31, 49-51.)

Vanhemmille on tärkeää antaa mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen, ja on hyvä konkreettisesti kutsua heidät tutustumaan päiväkotiin. (Helsingin kaupunki s.a.) Vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä sekä kehittymisestä on aina ensisijaisesti perheillä, mutta varhaiskasvatuksessa tätä on tärkeää tukea. Lapsen äidinkielen ja kulttuurin huomiointi varhaiskasvatuksessa näkyy arvostuksena, sekä niiden tulee olla osa varhaiskasvatusympäristöä. Lapsen oman äidinkielen ylläpitäminen vahvistaa lapsen kulttuuri-identiteettiä ja persoonallisuuden kehittymistä. (Kivijärvi 2017, 254, 257.) Lapsen vahva äidinkielen hallinta on perustana toisen kielen oppimiselle. Käsitteitä ja sanastoa lapsi voi hyvin omaksua omalla äidinkielellään, koska se auttaa muiden vieraiden kielten oppimista. (Kivijärvi 2017, 257.)

Haasteena kasvatusyhteistyölle voi olla huoltajien vahvat ennakkokäsitykset varhaiskasvatuksen toiminnasta. Väärinymmärrykset usein johtuvat kulttuurien

moninaisuudesta. Samalla tavoin myös varhaiskasvattajilla saattaa olla ennakkokäsityksiä tai stereotypisiä ajatuksia jotain tiettyä kulttuuria kohtaan. Voimakkaat ennakoasenteet voivat näkyä yhteistyössä niin sanotusti itseään toteuttavana ennusteena, ja näin vaikuttaa suhteeseen lasta ja vanhempia kohtaan, sekä kasvatuksen luonteeseen ja laatuun. On hyvä muistaa, että erilaisuuden ymmärtäminen vaatii oman kulttuurin tuntemista. Kulttuurien välillä on eroja, ja niiden syyt tulee tunnistaa. Varhaiskasvattajan luonteva suhtautuminen eri uskontoja ja kulttuureja kohtaan auttaa rakentamaan luottamuksellista kasvatusyhteistyötä. Vanhemmat tuntevat oman kulttuurinsa parhaiten, joten on hyvä kysyä, miten he haluavat omaa kulttuuriaan tuettavan päivähoidossa, esimerkiksi juhlien viettoon liittyvissä asioissa. (Paavola & Talib 2010, 234; Helsingin kaupunki s.a.)

5.3 Suomi toisena kielenä -opetus

Vieras- ja monikielisen lapsen suomen kielen osaaminen riippuu usein siitä, kuinka kauan lapsi on ollut suomenkielisessä ympäristössä, ja miten lapsi on kieltä oppinut. (Kivijärvi 2017, 256.) Suomi toisena kielenä -opetus varhaiskasvatuksessa on suunnitelmallista ja tavoitteellista lasten toiminnan ohjausta ja lasten kanssa toimimista. Suomi toisena kielenä -opetuksen tarkoituksena ja tehtävänä on kehittää lapsen suomen kielen taitoa sille tasolle, että hän ymmärtää ja tulee ymmärretyksi, sekä hän pystyy ilmaisemaan itseään suomen kielellä. Tarkoituksena on, että suomen kieli eläisi lapsen oman äidinkielen rinnalla. Kieltä ei ole tarkoitus oppia kieltä täydellisesti vaan siten, että lapsi osaa sitä oman ikätasonsa ja tarpeidensa mukaisesti. (Kaarniemi 2012, 9-11; Halme 2011, 92-100; Haminan kaupunki s.a.)

Suomi toisena kielenä -opetuksen tulee perustua lapsilähtöisyyteen. Opetuksen tehtävänä on tukea ja jäsentää lapsen luonnollista oppimisprosessia. Opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida lasten vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, osaamisenalueet ja tuen tarpeet. Suomi toisena kielenä -opetuksen sisältöä ovat sanavaraston kartuttaminen, käsitteiden oppiminen, kuunteleminen ja ymmärtäminen, puhuminen ja kielen rakenteen hahmottaminen. Suomi toisena kielenä -opetuksen tulee olla suunnitelmallista, toiminnallista ja leikinomaista. Leikki on lapselle luontaisin tapa toimia ja oppia. Leikkitilanteissa lapsi uskaltaa kokeilla taitojaan vuorovaikutuksessa muiden

lasten ja aikuisten kanssa. Varhaiskasvattajan tehtävänä on huolehtia leikkiympäristön muokkaamisesta ja sen monipuolisuudesta. (Halme 2011, 92-100; Haminan kaupunki s.a; Kaarniemi 2012, 9-11.) Hyväksi havaittuja menetelmiä ja materiaaleja lasten kielen opettamisessa ovat olleet muun muassa erilaiset kuvat, kuten kuva-sanakortit, piirroksot, kuvakirjat, kuvasanakirjat, sadut, tarinat, oppimispelit ja muistipelit. Lisäksi voidaan käyttää valmiita kielenkehityksen materiaaleja sekä erilaisia harjoitusohjelmia. Kuvien käyttö on erityisesti hyväksi havaittu menetelmä kielen oppimisessa. Kuvien avulla toiminnasta ja kielen oppimisesta tehdään lapselle helpommin ymmärrettävää. Kuvien avulla lapsen on helpompi hahmottaa esimerkiksi päivän kulku, eli mitä tapahtuu seuraavaksi. Leikkiin osallistuminen voi olla lapselle helpompaa, kun leikin kulkua voidaan selkeyttää kuvilla ja lapsen osallisuus lisääntyy, kun kuvien avulla voidaan lisätä lapsen valintamahdollisuuksia. Kuvat auttavat myös ennakoimaan asioita, joka osaltaan rauhoittaa lasta esimerkiksi siirtymätilanteissa. Varhaiskasvattajan on myös helpompi kuvien avulla rauhoittaa ja selkeyttää omaa puhettaan lapselle. (Kaarniemi 2012, 10.)

Opetuksessa voidaan erottaa luonnollinen ja ohjattu oppiminen. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän luonnollinen oppiminen painottuu esimerkiksi päivittäisissä arjen vuorovaikutustilanteissa. Ohjatun opetuksen tulee olla säännöllistä, ja aiheiden sellaisia, jotka ovat lapselle tärkeitä ja lasta lähellä olevia. Toiminnallisuus, konkreettisuus ja toisto tukevat oppimista. Opetuksessa on hyvä huomioida erilaiset oppimistyyliä ja monipuolisuus. (Kivijärvi 2017, 259.) Suomi toisena kielenä -opetuksessa tavoitellaan funktionaalista eli toiminnallista kaksikielisyyttä, joka tarkoittaa, että lapsi pystyy käyttämään aktiivisesti kahta eri kieltä, ja automaattisesti vaihtamaan niitä tarpeen mukaan. Funktionaalisessa kielen oppimisessa tärkeää on sanasto. Lapsi oppii kieltä sen mukaan mihin hän sitä tarvitsee, ja usein sanasto kerääntyy leikin, ryhmäytymisen ja arjen toiminnan ympärille. Funktionaalisen opetuksen lähtökohdalla on lapsen kielenkäyttötilanteet ja tarpeet. Kasvattajan tehtävänä on kuunnella ja havainnoida lasta, jotta saadaan selville lapsen kannalta oleellimmat kielen oppimiseen liittyvät tarpeet ja tilanteet. Funktionaalisessa oppimisessa on ajatus, että kieltä ei voi opettaa irrallaan varhaiskasvatuksen sisällöstä, vaan kieltä opitaan aidoissa kielenkäytön tilanteissa. Varhaiskasvattajan tehtävänä on huolehtia, että lapsi saa käyttää kieltä monipuolisesti erilaisissa tilan-

teissa. Toiminnallinen kaksikielisyys ei kuitenkaan vaadi toisen kielen täydellistä osaamista, riittää että lapsi pystyy käyttämään kieltä omiin tarpeisiinsa riittävän hyvin. (Kivijärvi 2017, 258; Halme 2011, 92-93.)

Vieraskielisen ja -taustaisen lapsen kielenkehityksen häiriöitä on vaikea tunnistaa. Yksi- ja kaksikielisillä lapsilla ilmenee kielen kehityksen häiriöitä ja oppimisen ongelmia yhtä paljon. Monikielisillä lapsilla voidaan todeta kielellisiä erityisvaikeuksia vain, jos haasteita esiintyy molemmissa kielissä, mutta kielen kehityksen haasteita on vaikea erottaa lapsen normaaleista kehityshaasteista. Mikäli lapsen kielen kehittymisestä ja oppimisesta herää huolta, on tärkeää, että kielen arviointi ja tukeminen tapahtuu molemmilla kielillä. (Vilen 2013, 12.) Jokaiselle monikieliselle lapselle tulisi tehdä oma S2-suunnitelma, joka sisältää kielen eri osa-alueet. Nämä osa-alueet pitävät sisällään ymmärtämisen, kuuntelemisen, puhumisen, sanaston ja kielen rakenteen. Näin opetuksen tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus toteutuu paremmin. (Sviili 2018, 18.) Tärkein opetusmateriaali varhaiskasvatuksessa toisen kielen opetuksessa on kuitenkin puhuttu kieli, jota ilmeet ja elekieli tehostavat. Jokainen lapsen kanssa työskentelevä on lapselle kielellinen malli, mikä kasvattajien tulee muistaa. Aikuiset ovat kuitenkin vastuussa lasten kielen oppimisesta. Aikuisen tulee luoda kielelle merkitys. (Kaarniemi 2012, 10; Helsingin kaupunki s.a.)

5.3.1 Toimintaympäristöt

Toimintaympäristöjen täytyy elää koko ajan, ja niiden suunnittelussa tulee huomioida toimintaan osallistuvat lapset ja lapsiryhmä. Suunnittelussa huomioidaan lasten kulttuuritausta, kehitystaso ja heidän kiinnostuksen kohteensa. Toimintaympäristössä korostuu vuorovaikutuksellisuus. Hyvässä kielellisessä toimintaympäristössä on keskiössä positiivinen ja kannustava ilmapiiri, sekä lapsen arvostava kohtaaminen. Hyvä toimintaympäristö mahdollistaa yhdessä tekemisen, tietojen jakamisen ja yhteisen keskustelun. (Helsingin kaupunki s.a.) Nykypäivän teknologia ja median käytön lisääntyminen on luonut myös kielenoppimiselle ja -opetukselle monin tavoin uudenlaisen ympäristön. (Vaarala ym. 2016, 11.) Mediaympäristö näkyy enemmän koulumaailmassa, mutta myös varhaiskasvatuksen puolella on lisääntynyt erilaisia sovelluksia, joilla voi esimerkiksi oppia ja harjoitella kieliä, kuten Lukulumo-digikirja sovellus, joka on myös Haminan varhaiskasvatuksella käytössä.

Uuden kielen oppimisessa on tärkeää mahdollistaa rauhallinen ja myönteinen oppimistilanne. Meluisa ympäristö vaikeuttaa kielen oppimista, esimerkiksi lapsen voi olla vaikea ymmärtää opettajan puhetta, jos ympärillä on hälinää. Hyvän oppimisympäristön takaamiseksi suositellaan pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoiminta tukee lapsen kielen oppimista. Pienryhmässä lapsen on mahdollista käyttää opeteltavaa kieltä aktiivisemmin, ja yksilöllinen huomioiminen toteutuu paremmin. Pienryhmässä lapsi saa myös vertaistukea, jonka on osoitettu olevan hyödyllistä ja tärkeää lapsen sosiaalisen kehityksen ja taitojen oppimisen kannalta. Kaverisuhteet tukevat uuden kielen oppimista, ja lapsen osallisuus ja aktiivisuus lisääntyvät. Kielitaito vaikuttaa oleellisesti lasten keskinäisten suhteiden muodostumiseen. (Eerola-Pennanen 2017a, 230.) Aikuisen merkitys on kuitenkin tärkeä lapsen kielen oppimisessa ja sen kehittymisessä. Aikuinen rohkaisee lasta käyttämään kieltä ja auttaa ymmärtämään sitä. (Halme 2011, 92-100; Helsingin kaupunki s.a.) Halme (2011) kirjoittaa tästä seuraavanlaisesti: "Suomea taitamaton lapsi tarvitsee ryhmässä kuitenkin aikuisen johdonmukaista pedagogista tukea, jotta hän saa vertaisryhmästä tukea kielen kehitykselleen. Lapsi ei saavuta tärkeää, muiden lasten hyväksyntää ja aktiivista sosiaalista roolia ilman aikuisen ohjausta. Aikuisen sitoutuneisuus vuorovaikutukseen on yhteydessä siihen, miten hyvin lapsi sitoutuu toimintaan." Ympäristön vuorovaikutuksella ja sen laadulla on iso merkitys suomi toisena kielenä -opetuksessa. Toimintaympäristön vaikutus uuden kielen oppimiselle on merkittävä, hyvä toimintaympäristö herättää lapsen mielenkiinnon, uteliaisuuden ja halun oppia. Opetus tapahtuu siis suurimmaksi osaksi lapsen normaalia arkipäivää. Päivittäisten rutiinien avulla lapsi oppii lähes tiedostamattaan asioita, ja imee ympäristöstään paljon uusia tietoja ja taitoja. (Halme 2011, 92-100.) Lapselle tulee järjestää myös mahdollisuuksien mukaan lyhyitä kielen oppimisen hetkiä yksilöllisesti tai pienryhmässä. (Kaarniemi 2012, 9.)

5.3.2 Kielen arviointi

Lapsen vanhempien kanssa on hyvä keskustella ja tiedustella, miten lapsen oman äidinkielen puheenkehitys on lähtenyt liikkeelle ja missä vaiheessa kielen kehitys on. Tämä helpottaa kielen kehityksen arviointia ja tukemista, niin päivähoitossa kuin kotonakin. (Kaarniemi 2012, 11.) Lapset oppivat kieltä mo-

nin eri tavoin, ja aikuisen on tunnistettava, millaisissa tilanteissa lapsi oppii. Lasten kielitaitoa arvioidaan havainnoimalla, seuraamalla ja dokumentoimalla. Kielitaitoon on tärkeää kiinnittää huomiota suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. On hyvä havainnoida lasta erilaisissa kielenkäyttötilanteissa, näin saa paremman kuvan lapsen kielitaidosta. Kasvattajien on myös hyvä arvioida ja tutkailla kielellistä oppimisympäristöä, sekä millä lailla aikuiset ovat vuorovaikutuksessa ja käyttävät kieltä, koska ympäristö ja aikuisten kielellinen esimerkki vaikuttavat lapsen kielen oppimiseen. Kielen kehityksen arvioinnissa tarkastellaan, miten lapsi tuottaa puhetta, miten lapsi ymmärtää keskeisiä käsitteitä, ymmärtääkö lapsi aikuisen tuottamaa puhetta ja pystyykö hän seuraamaan sitä, ja miten lapsi ääntää ja artikuloi puhuttua kieltä. On myös hyvä kiinnittää huomiota siihen, kuinka paljon lapsi tuottaa puhetta ja millainen sanavarasto lapselle on kertynyt. (Helsingin kaupunki s.a; Halme 2011, 99-100.)

Lasten kielitaidon arvioinnissa voidaan käyttää myös apuna erilaisia kielen arviointimateriaaleja, kuten esimerkiksi Kettu, Lumiukko, Repun takanassa, Pienten kielireppu. Pienten kielireppu, joka on myös Haminan varhaiskasvatuksella käytössä, on toteutettu Espoon suomenkielisen opetustoimen ja varhaiskasvatuksen yhteishankkeena. Kielireppuun haluttiin luoda yhtenäiset arviointikriteerit lasten kielen kehityksen arviointiin, jotta samaa arviointimateriaalia voitaisiin käyttää yleisesti varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun piirissä. Kielireppu sisältää osiot Eväspussi, Kielikompassi, Seurantalomake sekä Kuvajuttu. Eväspussi on huoltajan arvio lapsen kielitaustasta, Seurantalomakkeesta löytyy puhumisen ja kuuntelemisen taitotason arviointi, Kuvajuttu on tarkoitettu vuorovaikutuksen kehittymisen seurantaan. Näitä edellä mainittuja osioita Kielirepusta käytetään varhaiskasvatuksessa. Kielikompassi on käytössä kouluikäisillä. Arviointimateriaalit ovat suuntaa antavia ja niiden avulla varhaiskasvattajat tietävät, onko jossain lapsen kielen osa-alueessa enemmän kehitettävää kuin jossain toisessa. Näin pystytään tukemaan lapsen kielen kehitystä ja oppimista paremmin. Kasvattajan tulee myös tiedostaa, milloin lapsen kielen kehittyminen ei edisty ilman erityistä tukea. Jos vieras- ja monikielisen lapsen kielen kehityksessä herää huolta, on monialainen arviointi tarpeen. Monet tekijät voivat vaikuttaa lapsen kielen kehitykseen, ja aina ei ole heti selvyyttä onko esimerkiksi kyse lapsen kokonaistilanteesta vai kielen kehityksen erityisvaikeudesta. (Halme ym. 2010; Halme 2011, 99-100; Kivijärvi 2017, 260-261.)

5.4 Haasteet monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvattajien monikulttuurisuusosaamisen vahvistaminen on tärkeää monikulttuurisen lapsen kohdalla. Varhaiskasvattajien vahva monikulttuurisuusosaaminen tukee monikulttuurisen lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja kasvua varhaiskasvatuksen arjessa. Kasvava monikulttuurisuus asettaa vaatimuksia ja haasteita varhaiskasvattajien omalle kasvulle ja toiminnalle, sekä yhteisöjen muuttumiselle. Haasteeksi muodostuu sitoutua tekemään töitä monienlasten lasten ja perheiden kanssa, ja samalla tarkastella omaa arvomaailmaa sekä maailmankuvaa. Jokaisen ammatillisuus on yhteydessä identiteettiin ja käsitykseen itsestä, jolloin työskentelyssä ilmenevät haasteet ja ongelmat uhkaavat kasvattajan itsetuntoa. Jos kasvattajalle tulee kokemus, että täytyy koko ajan oppia uutta samalla kun vaatimukset lisääntyvät, tämä tunne voi muuttua stressaavaksi ja ahdistavaksi, joka aiheuttaa riittämättömyyden tunnetta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 28; Paavola & Talib 2010, 74-75.)

Vieras- ja monikielisten lasten ja perheiden kanssa työskentely on ennen kaikkea rikkaus, mutta se tuo myös haasteita varhaiskasvattajille. Erilaisissa koulutuksissa tulisi huomioida nykypäivän monimuotoinen ja kulttuurinen maailma. Vuorovaikutustaitojen vahvistamista ja erilaisten näkemysten huomioimista tulee kehittää. Olisi hyvä, jos koulutuksissa varhaiskasvattajat tai varhaiskasvatuksen puolelle opiskelevat saisivat perustietoa eri kulttuureista tulevien perheiden kohtaamiseen, sekä kaksi- ja monikielisyteen liittyvien asioiden käsittelyyn. Lapsen oppimisen kannalta on tärkeää, että erilaisia arvomaailmoja kunnioitetaan ja arvostetaan. (Kivijärvi 2017, 261-262; Paavola & Talib 2010, 74-75.) Kaksikulttuurisen lapsen haasteita voi olla sopeutuminen erilaisena suomalaiseen yhteiskuntaan. Aivan pienet lapset eivät tätä ymmärrä, mutta isompien kohdalla tämä asia voi jo nousta esiin esimerkiksi lapsiryhmässä. Identiteetin muodostuminen voi olla myös vaikeampi prosessi kuin yhden kulttuurin lapsella. (Roos 2009, 141.)

6 MONIKULTTUURISUUS HAMINAN VARHAISKASVATUKSESSA

Haminassa on monikielisiä lapsia kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen piirissä tällä hetkellä noin 100. Luku vaihtelee kuitenkin hieman koko ajan.

Monen lapsen kotikieli on venäjä. Nämä monikulttuuriset perheet ovat tulleet Venäjältä, Ukrainasta, Moldovasta, Puolasta, Latviasta, Liettuasta tai Virosta. Hoidossa on myös sellaisia lapsia, jotka eivät itse puhu venäjää mutta ymmärtävät toisten lasten puhumaa venäjää. Venäjän kieltä kotikielenä puhuvia on siis noin 60 % monikielisistä lapsista. Lisäksi on lapsia, jotka puhuvat kotikielenään thaikieltä, englantia, mandariinikiinaa, turkinkieltä, portugalia, burmaa, arabiaa, kurdia (sekä sorania että farsia) sekä saksaa. Moni lapsi hallitsee kotikielensä lisäksi myös englannin alkeita. (Peri 2019.) Monikulttuurisen lapsen polku lähtee Haminassa liikkeelle siitä, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa. Työntekijät antavat perheelle täytettäväksi Pienten kielirepun Eväspussi-lomakkeen, joko ennen päivähoiton alkua tai heti aloituksen jälkeen. Työntekijät auttavat perhettä täyttämään lomaketta, ja tarpeen vaatiessa pyytävät tulkin tähän lisäavuksi. Eväspussi-lomakkeen asiat keskustellaan yhdessä perheen kanssa. Uuden monikulttuurisen ja monikielisen lapsen aloitessa varhaiskasvatuksessa, ilmoitetaan asiasta S2-varhaiskasvatuksenopettajalle. Hän arvioi yhdessä työntekijöiden kanssa lapsen kielitaidon tasoa ja tulevaa suomen kielen opetusta. Lapsen kielen kehitystä seurataan Pienten kielireppu -arviointimateriaalin avulla, ja lapsen kielitaidon kehittymistä arvioidaan ja seurataan jatkuvasti. Jos lapsen kielen oppiminen on erityisen hidasta tai siinä ilmenee muita haasteita, kielen kehityksen ja oppimisen arviointiin pyydetään apua myös puheterapeutilta ja varhaiskasvatuksen psykologilta. Lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelman kirjataan Suomi toisena kielenä suunnitelma. Lapsen siirtyessä esiopetukseen, tieto kielen kehityksestä siirtyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Lapsen siirtyessä kouluun tiedot kielenkehityksestä merkitään tiedonsiirtolomakkeeseen. Pienten kielireppuun merkitään taitotaso, jonka lapsi on saavuttanut varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Haminan varhaiskasvatuksella on käytössään Lukulumo-digikirja sovellus, joka tukee kielten oppimista. Se sisältää paljon eri satuja, joita voi kuunnella monella eri kielellä. Näin myös ne lapset, jotka eivät puhu äidinkielenään suomea, voivat kuunnella satuja välillä omalla äidinkielellään. Lukulumo-sovellus toimii tabletilla. Haminan varhaiskasvatuksella on myös oma sähköinen alusta, jonne on koottu Monikielisyys, monikulttuurisuus -kansio, josta löytyy paljon hyödyllistä materiaalia varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Haminan var-

haiskasvatus käyttää suomi toisena kielenä -opetuksessa kielen arviointimateriaalina Repun takanassa, monesti käytetty Lumiukko-arviointimateriaali ei ole Haminan varhaiskasvatuksella käytössä. Haminan varhaiskasvatuksella on myös oma suomi toisena kielenä -opetuksen vuosikello, joka on juuri valmistunut. Haminan varhaiskasvatus käyttää myös Pienten kielireppua monikielisten lasten ja vanhempien kanssa. Kielireppu ja Suomi toisena kielenä -opetuksen vuosikello löytyvät Monikulttuurisuus Haminan varhaiskasvatuksessa -käsikirjasta, joka on liitteenä.

Haminan varhaiskasvatus on myös tehnyt oman suomi toisena kielenä opetussuunnitelman, jonka tarkoituksena on helpottaa suomi toisena kielenä -opetuksen suunnittelua, toteutusta ja arviointia lapsiryhmässä. Suunnitelman pohjana on käytetty valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelman perusteita sekä esiopetussuunnitelman perusteita. Opetussuunnitelmassa käsitellään lasta toisen kielen oppijana, erilaisten oppimisympäristöjen merkitystä kielen oppimisessa, suomi toisena kielenä -opetusta ja sen sisältöä varhaiskasvatuksessa. Opetussuunnitelmasta löytyy osiot myös kielen arvioinnista, havainnoinnista ja dokumentoinnista, tuen tarpeesta opetuksessa sekä esiopetuksen ja alkuopetuksen nivelvaiheesta. (Haminan kaupunki s.a.)

7 TUOTOKSET

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena, joka tähtää käytännön toiminnan opastamiseen, ohjeistamiseen, järjeistämiseen tai järjestämiseen. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu opas tai ohje, kuten perehdyttämisoapas tai turvallisuusohjeistus.

Kohderyhmästä riippuen tuotoksena voi olla esimerkiksi opas, vihko, kansio, portfolio tai järjestetty tapahtuma. Opinnäytetyössä on tärkeää, että käytännön toteutus ja raportointi yhdistyvät tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Kaikissa tutkimuksissa tutkimusetiikkaa, eli hyvää tieteellistä käytäntöä tulee noudattaa, niin myös tässä opinnäytetyössä. Käytimme opinnäytetyössämme mahdollisimman tuoreita ja hyväksytyjä asianmukaisia lähteitä. Teimme tutkimustamme huolellisesti, tarkasti, ja olimme rehellisiä tulosten, lähteiden sekä lähdeviitteiden kirjaamisen suhteen. (Vilkkä 2005, 30.)

Opinnäytetyössä tuotettiin käsikirja ammatilliseen käytäntöön. Käsikirjaan tarvittava tutkimusaineisto koostuu kirjallisesta materiaalista sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksistä. Käsikirjassa on yhteensä 16 sivua sekä 17 sivua liitteitä. Käsikirjassa on avattu pääkohtia varhaiskasvatuksen monikulttuurisesta sisällöstä. Lisäksi käsikirjasta löytyy osio Suomi toisena kielenä -opetuksesta, kielen arvioinnista, sekä tulkin käytöstä. Monikulttuurisuus Haminan varhaiskasvatuksessa -käsikirja toteutettiin varhaiskasvatuksen henkilöstölle, joten käsikirjassa käsitellään myös toisesta kulttuurista tulevan lapsen kielen ja kulttuurin merkitystä sekä sitä, miten kasvattajat voivat huomioida monikulttuuriset perheet. Käsikirjan lopussa avasimme muutamia yleisiä käsitteitä liittyen monikulttuurisuuteen. Liitteissä on Suomi toisena kielenä -opetuksen vuosiympyrä sekä arviointimateriaali Pienten kielireppu.

Käsikirjan pohjalta on kirjoitettu teoreettinen viitekehys. Saadaksemme palautetta käsikirjan sisällöstä, suunnittelimme sähköisen Webropol-kyselyn. Kysely lähetettiin Haminan varhaiskasvatuksen henkilöstölle esimiesten kautta. Vastaajia oli ainoastaan seitsemän. Kyselyn tuloksista ilmeni, että käsikirja oli kaikkien vastanneiden odotusten mukainen eikä tullut muutosehdotuksia. Kysyimme, miten paljon työntekijät uskoivat hyödyntävänsä käsikirjaa työssään. Vastaajista kolme uskoi hyötyvänsä käsikirjasta työssään paljon, kolme muuta vastaajaa uskoivat hyötyvänsä käsikirjasta melko paljon ja yksi vastaaja uskoi hyötyvänsä käsikirjasta melko vähän. Käsikirjan sisältö oli ennestään tuttua lähes puolelle vastaajista ja lopuille sisältö oli osittain tuttua. Käsikirjan ulkoasu oli vastaajien mielestä selkeä. Kyselyn lopussa vastaajan oli mahdollista jättää vapaat kommentit käsikirjasta. Vapaita kommentteja jätti kaksi vastaajaa. Kommentit olivat seuraavat: *"Hyvä tietopaketti. Helppo lukea, ei liikaa tekstiä."* ja *"Tuttuja asioita hyvin koottuna. Hyvä muistilista tarvittaessa esim. uudelle varhaiskasvatuksen opettajalle tai perehtymiseen."* Kyselyn alussa tiedustelimme vastaajien yleisiä taustatietoja, kuten ikää, sukupuolta ja koulutusta.

Etiikka

Hyvä tutkimusetiikka kulkee tutkimusprosessin eri vaiheiden läpi, lähtien ideointivaiheesta ja päättyen tutkimustulosten tiedottamiseen. Hyvässä tieteellisessä käytännössä prosessi lähtee liikkeelle tutkimuseettisestä keskustelusta, ja loppuu myös tutkimuseettiseen keskusteluun. Hyvä tieteellinen käytäntö

koskettaa kaikkia tutkimuksen tekijöitä. Tutkimuseettisten periaatteiden soveltaminen voi joskus olla haasteellista työelämän tutkimuksissa, vaikka perusperiaatteet ovat kaikille yhtäläiset. Tutkimusetiikalla tarkoitetaan yleisesti sovit-
tuja sääntöjä suhteessa kollegoihin, tutkimuskohteeseen, rahoittajiin, toimeksi-
antajiin ja suureen yleisöön. Konkreettisesti tämä tarkoittaa, että tutkija käyttää
tutkimuksessaan asianmukaisia ja hyväksytyjä tiedonhankinta- ja tutkimus-
menetelmiä. Tieteellisen käytännön edellytyksenä tutkijan on oltava rehellinen
ja huolellinen tutkimustyössään ja esittäessään tutkimustuloksia. Tutkijan on
kunnioitettava toisia tutkijoita ja heidän töidensä saavutuksia. Muiden tutkijoi-
den saavutukset samasta aiheesta on huomioitava. (Vilka 2005, 30-31.)

8 TOTEUTUS

Opinnäytetyömme käynnistyi aiheen ja tilaajan etsimisestä. Halusimme tehdä
opinnäytetyön varhaiskasvatuksesta, ja laitoimme sähköpostia Haminan var-
haiskasvatuksen koordinaattorille asiasta tammikuussa 2019. Itsellämme ei ol-
lut tarkkaa ideaa aiheesta, minkä vuoksi kyselimme, onko tilaajalla tarvetta jol-
lekin tietylle aiheelle. Saimme muutamia vaihtoehtoja, ja kiinnostuimme kah-
desta eri aiheesta, joista valitsimme lopulta monikulttuurisuus-käsikirjan. Moni-
kulttuurisuus aiheena oli meistä erittäin mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Ai-
heen valinnan ja vahvistamisen jälkeen sovimme palaverin tilaajamme
kanssa. Saimme kuulla aiheesta lisää, sekä varhaiskasvatuksen erityisopetta-
jien toiveista käsikirjan suhteen. Saimme joitakin materiaaleja mukaamme,
joita pystyimme hyödyntämään. Tämän jälkeen teimme tutkimussuunnitelman,
ja kävimme suunnitteluseminaarissa huhtikuussa. Saatuamme tutkimusluvut
aloimme kirjoittamaan opinnäytetyötä. Opinnäytetyö prosessi alkoi käsikirjan
työstämisellä. Perehdyimme vastaavanlaisiin käsikirjoihin, joita saimme tilaa-
jalta. Etsimme ja tutustuimme lähdemateriaaleihin, joiden pohjalta raken-
simme käsikirjan sisältöä. Huhtikuussa kävimme Monikulttuurisuus iltapäi-
vässä, mikä oli tarkoitettu Haminan varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Tilaaja
kutsui meidät tilaisuuteen, koska ajatteli siitä olevan meille hyötyä käsikirjan
työstämisessä. Toukokuussa meillä oli väliseminaari, jossa kävimme opinnäy-
tetyön runkoa läpi. Sovimme ohjaajamme kanssa, että voimme tulla välisemi-
naariin normaalia aiemmin, koska kesälomat olivat alkamassa ja yhteydenpito
olisi ollut silloin haastavampaa.

Olimme tilaajaan aktiivisesti yhteydessä koko käsikirjan prosessin ajan. Pidimme yhteyttä sähköpostitse sekä sovimme muutamia tapaamisia. Tapaamisia oli yhteensä neljä. Tapaamisissa muokattiin pääasiassa käsikirjan sisältöä. Käsikirjan ollessa lähes valmis, olimme tiiviimmin yhteydessä sähköpostin välityksellä sekä näimme vielä kerran, jotta saatiin tehtyä viimeisiä muokkauksia. Annoimme tilaajalle luvan jatkossa muokata ja kehittää käsikirjaa heidän tarpeidensa mukaisesti. Käsikirjasta teimme palautekyselyn sähköisenä Webropol-kyselynä. Käsikirja ja palautekysely lähetettiin sähköisesti Haminan varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Vastausaikaa oli kaksi viikkoa.

Tarkoituksena oli myös tuottaa infolehtinen vanhemmille monikulttuurisen lapsen polusta Haminan varhaiskasvatuksessa. Lehtinen oli tarkoitus tehdä suomen kielellä, ja tilaaja olisi halunnut kääntää lehtisen useammalle kielelle omasta toimestaan. Ajanpuutteen vuoksi emme ehtineet tehdä tietopakettia, mutta tilaajan kanssa olimme puhuneet etukäteen mahdollisesta ajanpuutteesta.

9 POHDINTA

Monikulttuurisuus ajankohtaisuudessaan tänä päivänä kiinnostaa kokonaisuutena, erilaisina ilmiöinä, eri tilanteissa ja yhteyksissä. Aihe oli suurin tekijä, miksi valitsimme juuri monikulttuurisuus -käsikirjan tekemisen. Lisäksi meitä kiinnosti tehdä toiminnallinen opinnäytetyö, joka osoittautui meille sopivaksi ja mukavaksi prosessiksi. Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan mielenkiintoinen, mutta yllättävän aikaa vievä. Käsikirjan tuottamisessa kesti pidempään kuin ajattelimme, minkä takia itse teoriaosuuden kirjoittamisessa meillä tuli kiire aikataulullisesti. Opinnäytetyön prosessin alussa meni paljon aikaa lupien hakemiseen, yhteydenottoihin ja suunnitteluun, jota emme osanneet huomioda. Saimme kuitenkin loppujen lopuksi hyvin kirjoitettua teoriaosuuden. Käsikirja tehtiin yhteistyössä tilaajan kanssa, ja yhteistyö sujui erittäin hyvin. Käsikirjan sisältö on täysin tilaajan toiveiden mukainen, ulkoasun saimme itse päättää. Sisältöä muokattiin useampaan kertaan yhdessä tilaajan kanssa. Käsikirjan lopputulokseen olemme erittäin tyytyväisiä.

Käsikirjasta toteutettiin palautekysely. Webropol-kyselyyn vastasi vain seitsemän henkilöä, mikä oli meille pettymys. Odotimme, että vastaajia olisi ollut esimerkiksi 20 henkilöä. Vastausaikaa oli ainoastaan kaksi viikkoa, mikä saattoi vaikuttaa vastaajien vähyyteen. Meillä ei ollut mahdollisuutta pidentää vastausaikaa opinnäytetyön aikataulun vuoksi. Jälkeenpäin pohdimme, että olisi ollut järkevämpää, jos olisimme voineet aloittaa palautekyselyn aiemmin. Jos vastausaikaa olisi ollut enemmän, uskomme että vastausprosentti olisi voinut olla suurempi. Olisimme tällöin ehtineet muistuttaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä useamman kerran kyselyyn vastaamisesta. Nyt henkilöstöä oli mahdollista muistuttaa vain kerran. Ennen muistuttamista kyselyyn oli vastannut vain yksi henkilö. Loput vastaukset saatiin heti muistutuksen jälkeen. Olimme tyytyväisiä kuitenkin siihen, että palautteet käsikirjasta olivat positiivisia.

Lähteisiin syventyminen oli mielenkiintoista, ja opimme aiheesta paljon lisää. Monikulttuurisuus aiheena on jatkuvasti ajankohtainen, ja tulee varmasti olemaan tulevaisuudessakin. Mielestämme on hyvä, että varhaiskasvatus on mennyt enemmän siihen suuntaan, että siellä huomioidaan kulttuurien moninaisuus. Monikulttuurisuus näkyy kuitenkin yhä enemmän varhaiskasvatuksen arjessa lapsiryhmien monimuotoistuesssa. Haminassa ei vielä ollut monikulttuurisuus käsikirjaa, jonka vuoksi oli hyvä, että sellainen tehtiin. Monissa kaupungeissa on varhaiskasvatukseen laadittu oma monikulttuurisuus käsikirja, mutta todennäköistä on, ettei ihan joka kaupungin varhaiskasvatuksesta selaista löydy. Mielestämme olisi hyvä asia, jos edes jonkinlainen käsikirja olisi jokaisen kaupungin varhaiskasvatuksessa, koska sen laatimisessa meille ainakin konkretisoitui selkeästi kyseinen aihealue. Uskomme, että käsikirjan avulla monikulttuurisuuteen varhaiskasvatuksessa tulee varmasti kiinnitettyä enemmän huomiota, niin pedagogisesta näkökulmasta kuin ihan yleisellä tasollakin. Huomasimme myös lähteitä tutkiessamme, kuinka tärkeää olisi panostaa enemmän varhaiskasvattajien monikulttuurisuusosaamiseen. Jokaisella lasten parissa työskentelevällä tulisi olla osaamista ja työkaluja monikulttuuristen lasten ja perheiden kohtaamiseen, tukemiseen ja heidän kanssaan työskentelyyn. Kasvattajien monikulttuurisuusosaaminen nousi useammassa lähteessä esiin. Kasvattajien haasteeksi nousevat suuremmat vaatimukset osaamistasossa, monimuotoiset lapsiryhmät ja siellä esiintyvät haasteet. Koulutukset ovat varmasti tarpeellisia yleisesti varhaiskasvatuksen piirissä, mutta etenkin niissä päivähoitopaikoissa, jossa monikulttuurisia lapsia on enemmän.

Jokaisen varhaiskasvattajan tulisi vahvistaa omaa monikulttuurisuusosaamistaan.

Kasvatusyhteistyö näkyi myös lähdekirjoissa. Lähteissä korostettiin, että haasteita voi löytyä paljonkin, koska maailmassa on niin paljon erilaisia yhteisöjä ja kulttuurisia ryhmiä, joiden käsitykset esimerkiksi eettisistä arvoista eroavat. Varhaiskasvattajien ei auta kuin yrittää keskustella avoimesti lasten kasvatukseen liittyvistä näkemyksistä ja kertoa miten yleensä Suomessa toimitaan. Uskomme, että suurimman osan kanssa yhteistyö on erittäin sujuvaa ja näkemyksistä voidaan puhua avoimesti. Varmasti on kuitenkin niitäkin perheitä, jotka ovat esimerkiksi kovin uskonnollisia ja vaalivat kulttuurisia perinteitä, minkä vuoksi yhteistyö ja näkemyksien jakaminen voi olla hankalampaa. Kasvatusyhteistyö on joka tapauksessa erittäin tärkeää ja arvokasta jokaisen perheen kanssa, myös monikulttuuristen perheiden. Yhteistyötä voi hankaloittaa myös yhteisen kielen puuttuminen, mutta onneksi on paljon keinoja toteuttaa kasvatusyhteistyötä vaikkei yhteistä kieltä meinaa löytyä. Ajattelempa, että kohtaamisen tärkeys, perheiden ja lasten arvostus ja hyväksyntä, sekä positiivinen asenne luovat hyvää pohjaa luottamuksellisen ja avoimen kasvatusyhteistyön rakentamiselle.

Kuten jo totesimmekin, että Suomeen on muuttanut ihmisiä eri puolelta maailmaa ja tulee muuttamaan jatkossakin. Tällä hetkellä Haminan varhaiskasvatuksen piirissä on paljon venäjää äidinkielenä puhuvia lapsia ja perheitä. Aloimme pohtia mistä maista tai alueilta saattaisi tulevaisuudessa tulla enemmän perheitä Suomeen. Luulemme, että Venäjältä tulleet tai venäjää puhuvista maista tulevat eivät juurikaan erotu varhaiskasvatuksessa sen enempää kuin tälläkään hetkellä, koska heitä on jo nyt Suomessa sekä varhaiskasvatuksen piirissä melko paljon ja siihen on totuttu. Luulemme, että esimerkiksi Irak, Iran, Syyria ja muut Lähi-idän maat, joissa on levottomuuksia, saattavat olla maita, joista perheitä saapuu Suomeen. Tällä hetkellä Keskusrikospoliisi kouluttaa eri paikkakunnilla, esimerkiksi lastensuojelun työntekijöitä siihen, miten kohdata ja ottaa vastaan taistelualueilta mahdollisesti tulevia lapsia ja perheitä. Koulutuksen pyrkimys on kattaa aihealueeseen liittyvä valtakunnallinen tarve ja toive koulutukselle. Koulutuksen kohderyhminä ovat sosiaalialalta erityisesti käytännön työtä tekevät, eli esimerkiksi lastensuojelun, perhetyön ja

sosiaali- ja kriisipäivystyksen henkilöt, opetusalan avainhenkilöt sekä terveydenhuollon henkilöt, joilla on mahdollisesti jonkinlainen liittymäpinta aihealueeseen. Uskomme, että tämä enteilee näiden perheiden saapumista Suomeen, koska ammattilaisia koulutetaan tällaiseen tilanteeseen. Taistelualueilta tulevat perheet asettavat aivan omanlaisia haasteita ammattilaisille. Mielestämme myös varhaiskasvatuksen työntekijöiden olisi hyvä saada koulutusta näihin asioihin, koska he työskentelevät paljon lasten kanssa. Taistelualueilta tulevat lapset voivat olla hyvinkin traumatisoituneita, he ovat saattaneet nähdä ja kokea sellaista, jota pienet lapset eivät pysty vielä käsittelemään. Näiden lasten ja perheiden kanssa on todennäköistä, että tarvitaan moniammatillista työryhmää. Varhaiskasvatuksessa ei kuitenkaan pystytä vastaamaan lasten mahdollisiin psyykkisiin oireiluihin, vaan näihin tarvitaan sen alan ammattilaisia. Toki varhaiskasvattajia voidaan kouluttaa ja kertoa miten toimia, jos lapsi oireilee jostain asiasta tai mitä sellaiset asiat voivat olla, jotka laukaisevat oireilun. Tällaisia asioita olisi tärkeää ennakoida, jotta lapsen ja perheen tuen tarpeeseen osataan puuttua oikein ja mahdollisimman nopeasti. Näiden maiden lastenkasvatuskulttuuri on myös erilainen, mikä voi luoda haasteita myös vanhempien kanssa työskentelyyn. Kuritusväkivalta on siellä sallittua toisin kuin Suomessa, ja tästä aiheesta vanhempien kanssa olisi hyvä keskustella ja kertoa millaiset käytännöt Suomessa on, ja miten täällä toimitaan, jos tulee ilmi, että lapseen on kohdistettu väkivaltaa täällä Suomessa.

Pohdimme tämän opinnäytetyön jatkoehdotukseksi esimerkiksi infolehtistä vanhemmille monikulttuurisen lapsen polusta Haminan varhaiskasvatuksessa. Meillä ei aika riittänyt infolehtisen tekemiseen. Uskomme, että sille olisi edelleen tarvetta ja se hyödyttäisi lasten vanhempia varmasti. Meille myös tarjottiin opinnäytetyöksi suomi toisena kielenä -opetuksen kansioden päivittämistä ja täydentämistä, sekä matematiikkapakettia monikielisille lapsille. Edellä mainitut aiheet voisivat olla myös mielenkiintoisia, ja sopisivat hyvin meidän opinnäytetyömme aihealueeseen, ja niitä voisi lisäillä tämän opinnäytetyön tuotoksena toteutettuun käsikirjaan. Toivomme, että opinnäytetyön tuotoksena syntynyt käsikirja on hyödyksi Haminan varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ja monikulttuurisille lapsille ja heidän perheilleen. On hienoa, jos pystymme omalla työpanoksellamme tukemaan henkilökunnan työtä monikulttuuristen lasten parissa.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) 2013. Olemme muuttaneet -ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto.

Baldock, P. 2010. Understanding Cultural Diversity in the Early Years. Los Angeles: SAGE.

Benjamin, S., Laine, M. & Kallioniemi, A. 2015. Kulttuuriperinnön ja sosialisointikysymykset varhaiskasvatuksen moninaisuudessa. Teoksessa Ubani, M., Poulter, S. & Kallioniemi, A. (toim.) Uskonto lapsuuden kulttuureissa. Helsinki: Lasten Keskus.

Eerola-Pennanen, P. 2017a. Kulttuurinen monimuotoisuus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Eerola-Pennanen, P. 2017b. Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Halme, K., Kauber, A., Paatelma, A., Ryyänen-Ahvensalmi, A. & Venho, T. 2010. Pienten kielireppu. Tasolta toiselle. Suomi toisena kielenä oppimisen seuranta. PDF-dokumentti. Espoo. Saatavissa: <file:///C:/Users/Asus/Downloads/kansilehti.pdf> [viitattu 22.9.2019].

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Haminan kaupunki. s.a. Suomi toisena kielenä opetussuunnitelma. Varhaiskasvatus ja esiopetus. PDF-dokumentti.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus. Perusteita. Helsinki: Books on Demand.

Helsingin kaupunki. s.a. Ota koppi. Monikulttuurisuus Helsingissä. Kieli, osallisuus ja oppiminen -ohjelma 4 – 8 -vuotiaille lapsille. Helsingin kaupungin neuvolatyö, alkuopetus ja varhaiskasvatus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.otakoppi-ohjelma.fi/> [viitattu 4.7.2019].

Kaarniemi, H. 2012. (toim.) Monikulttuurisia kohtaamisia. Opas varhaiskasvatuksen arkeen. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Kivijärvi, T. 2017. Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Lapsenoikeudet. s.a. Lapsen oikeuksien sopimus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/> [viitattu 30.9.2019].

Lämsä, A.-L. 2013. Mistä kasvatuskumppanuudessa on kyse? Teoksessa Lämsä, A.-L. (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mahkonen, S. 2018. Vuoden 2018 varhaiskasvatuslaki. Keuruu: Edita.

Mäkinen, M. 2016. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Opetushallitus s.a. Varhaiskasvatus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus> [viitattu 12.10.2019].

Opetushallitus. 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. PDF-dokumentti. Helsinki: Opetushallitus. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf [viitattu 18.4.2019].

Paavola, H. & Talib, M.-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Juva: PS-kustannus.

Peri, M. 2019. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Sähköposti. 20.5.2019. Haminan varhaiskasvatus.

Rimpelä, M. 2013. Kasvatuskaaoksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa Lämsä, A.-L. (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Roos, J. 2009. Monikulttuuriset perheet Suomessa. Teoksessa Oksi-Walter, P., Roos, J. & Viertola-Cavallari, R. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Kustannus Oy Arkki.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.

Salminen, J. 2017. Kasvattaja lasten kehityksen ja oppimisen tukijana. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjasto. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:62. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sviili, E. 2018. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja maahanmuuttajavanhempien näkemyksiä kasvatusyhteistyöstä. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/58407/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201806063067.pdf> [viitattu 28.9.2019].

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus. Käsitteet. Päivitetty 24.10.2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/tyon-tueksi/kasitteet> [viitattu 29.3.2018].

Tikka-Uguccione, J. 2016. Monikulttuurinen varhaiskasvatusympäristö: "Kasvetaan kahden kulttuurin kansalaisiksi". Varhaiskasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://docplayer.fi/25993867-Monikulttuurinen-varhaiskasvatusymparisto-kasvetaan-kahden-kulttuurin-kansalaisiksi.html> [viitattu 7.10.2019].

Uusitalo, L. 2009. Mitä kulttuuriosaaminen tarkoittaa. Teoksessa Uusitalo, L. & Joutsenvirta, M. (toim.) Kulttuuriosaaminen. Tietotalouden taitolaji. Helsinki: Gaudeamus.

Vaarala, H., Reiman, N., Jalkanen, J. & Nissilä, L. Tilanne päällä! Näkökulmia S2-opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.

Varhaiskasvatuslaki 2018/540.

Vilen, I. 2013. Osallisena Suomessa. Kieli- ja kulttuuritietoista oppimisympäristöä vahvistamassa päiväkodissa. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/60282/Osallisena%20Suomessa%20kieli-%20ja%20kulttuuritietoista%20oppimisymparisto%20vahvistamassa%20paivakodissa.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 7.10.2019].

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vuorisalo, M. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Eriarvoistuminen ja kamppailut omasta asemasta. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

KÄSIKIRJA

KÄSIKIRJA

Monikulttuurisuus Haminan varhaiskasvatuksessa

Esipuhe

Monikulttuurisuus Haminan varhaiskasvatuksessa -käsikirjan on tarkoitus toimia varhaiskasvatuksen henkilöstön apuna työskenneltäessä monikulttuuristen lasten ja perheiden kanssa. Käsikirja on toteutettu osana opinnäytetyötä ja se on suunniteltu yhteistyössä Haminan varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa.

Käsikirjan aihe on ajankohtainen, koska monikulttuurisia perheitä ja lapsia on paljon sekä heitä on koko ajan yhä enemmän. Tämä näkyy selkeästi myös varhaiskasvatuksen puolella, monikulttuurisia lapsia on päiväkotiryhmissä yhä useampia.

Käsikirjan liitteistä löytyy Suomi toisena kielenä -opetuksen vuosiympyrä sekä Pienten kielireppu.

Huom! Purkista löytyy hyödyllinen materiaalipankki Varhaiskasvatuksen alta: Monikielisyys, monikulttuurisuus -kansio. Sieltä löytyy esimerkiksi Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma. Haminan varhaiskasvatuksella on myös käytössä Lukulumo -sovellus, josta löytyy digikirjoja.

Jonna Vainio & Annika Pelkonen

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK

2019

Sisällysluettelo

Esipuhe.....	2
Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa.....	4
Monikulttuurisuus Haminan varhaiskasvatuksessa.....	6
Suomi toisena kielenä -opetus.....	7
Kielellisen kehityksen arviointi.....	9
Lapsen oma kieli ja kulttuuri.....	11
Toisesta kulttuurista tulevan perheen kohtaaminen.....	12
Tulkin käyttö.....	13
Käsitteitä.....	14
Lähteet.....	16
Liitteet.....	17

Suomi toisena kielenä opetuksen vuosiympyrä, Pienten kielireppu

Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa

- **Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tavoitteita ovat** mm. lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, lapsen oman identiteetin vahvistaminen, lapsen sopeutuminen päivähitoon, suomen kielen oppiminen, oppimis- ja kouluvalmiuksien kehittäminen, perheen tukeminen lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisessä sekä suomalaisen kulttuurin välittäminen.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan, että **jokainen lapsi tulisi kohdata yhdenvertaisesti, riippumatta esimerkiksi kulttuurista, kielestä, vammasta tai sukupuolesta**. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta **työyhteisöissä on hyvä keskustella yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista**. Samalla tulee pohtia juuri edellä mainittuja asioita, eli miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa.

Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa

- Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät myös lapsille. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttua niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. **Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella** tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä. **Jokaisella lapsella on oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin**. Monikulttuurisuus tulee nähdä voimavarana ja rikkautena. **Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä** tulee olla tietoutta eri kulttuureista, erilaisista katsomuksista sekä kykyä nähdä ja ymmärtää asioita eri näkökulmista. Päiväkodin henkilökunnan **on siis tärkeää tutustua perheen kulttuuriin ja kulttuurieroista voi myös jutella avoimesti** vanhempien kanssa. Eri perheissä lähtömaan kulttuuri voi näkyä hyvinkin eri tavoin. Erilaisia tapoja ja arvoja tulee kunnioittaa sekä muistaa, että uskonnollinen vakaumus ja uskonnonvapaus on **lapsen ja perheen perusoikeus**.
- Lasten kanssa on hyvä havainnoida eri kieliä, jotta he saavat mahdollisuuden huomata maailman kielellisen rikkauten ja kiinnostavuuden.
- **Päiväkodin ja lapsiryhmän ilmapiiri** osoittaa, arvostetaanko lapsen äidinkieltä ja kulttuuria ja miten se **käytännön tasolla** osoitetaan. Arvot ja eettiset periaatteet välittyvät siihen, **miten kasvattaja kohtaa lapsen**.

Monikulttuurisuus Haminan varhaiskasvatuksessa

Haminassa on monikielisiä lapsia kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen piirissä tällä hetkellä noin 100. Luku vaihtelee kuitenkin hieman koko ajan.

Suurimman osan lasten kotikielenä on venäjä. Lisäksi on lapsia, jotka puhuvat kotikielenään thaikieltä, englantia, mandariinikiinaa, turkinkieltä, portugalia, burmaa, arabiaa, kurdinkieltä (sekä sorania että farsia) sekä saksaa.

Moni lapsi hallitsee kotikielensä lisäksi myös englannin alkeita.

Suomi toisena kielenä -opetus

Suomi toisena kielenä -opetus on suunnitelmallista lasten toiminnan ohjausta ja lasten kanssa toimimista. Opetuksen tarkoituksena on kehittää lapsen suomen kielen taitoa, jotta hän pystyisi ilmaisemaan itseään sekä ymmärtää ja tulla ymmärretyksi.

Opetuksen lähtökohtia ovat lapsilähtöisyys, toiminallisuus ja leikki. Oppiminen sidotaan arkeen ja jokapäiväisiin toimintoihin, koska lapsi oppii toista kieltä myös arkipäivän toiminnoissa, kuten siirtymätilanteissa, perushoidossa ja ohjatuissa toiminnoissa.

Lapselle tulisi järjestää yksilöllistä tai pienryhmässä tapahtuvaa kielen oppimista viikoittain. Oppimisessa korostuu lapsen oma toimiminen, aikuisen antama malli sekä toiminnan sanoittaminen ja kuvittaminen. On myös tärkeää, että lapsi pääsee harjoittelemaan kieltä vertaisryhmässä eli vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa.

Opetuksen keskeisiä sisältöjä ovat sanavaraston kartuttaminen, käsitteiden harjaannuttaminen, kuunteleminen ja ymmärtäminen, puhuminen sekä kielen rakenne. Suomi toisena kielenä -opetus on osa lapsiryhmän toimintaa, silloin kun ryhmässä on muuta kuin suomea äidinkielenään puhuva lapsi.

Suomi toisena kielenä - opetus

Kuvien käyttö on hyödyllistä lapselle kielen opetuksessa ja tätä kannattaa hyödyntää. Kuvien avulla toiminnasta ja kielen oppimisesta tulee selkeää, konkreettista ja ymmärrettävää. Kuvien käyttö lisää lapsen tasa-arvoista vuorovaikutusta ja osallisuutta ryhmässä.

Hyviä esimerkkejä kuvien käytöstä ovat mm. kuvitettu päiväjärjestys, leikit, kuvitetut laulut, pelit, sadut, arjen vuorovaikutustilanteet, ruokailutilanteet yms.

Tärkein opetusmateriaali lapselle on puhuttu kieli, jota ilmeet ja elekieli tehostavat.

Kielellisen kehityksen arviointi

Kielen kehityksen arviointi suhteutetaan lapsen ikään, suomenkielisessä ympäristössä vietettyyn aikaan ja kielen kehityksessä saatuun tukeen. Kielen kehityksen seurannassa korostuu havainnointi, dokumentointi ja arviointi. On myös tärkeää kartoittaa lapsen oman äidinkielen puheenkehitystä. Havainnoinnissa tulee myös huomioida, miten lapsi toimii ryhmässä ja erilaisissa tilanteissa. Ottaako lapsi kontaktia aikuisiin tai muihin lapsiin, leikkiikö lapsi toisten kanssa ja miten selviytyy tilanteista, jossa kielitaito ei vielä riitä. Arviointien tarkoituksena on saada ja antaa tietoa ja sisältää lapsen toiminnan suunnitteluun ja suomen kielen opetuksen sekä tarvittaessa ohjaaminen tuen piiriin.

On normaalia, että lapsen oma kieli ja kulttuuri näkyvät hänen kielenkäytössään. Kielten sekoittamista esiintyy etenkin kielen oppimisen alkuvaiheessa eikä sitä tule nähdä ongelmana. Kieliä opitaan usein rinnakkain samanaikaisesti tai peräkkäin. Suurin osa lapsista oppii kielet peräkkäin, jolloin he oppivat toisen kielen vasta päivähoitossa. On tavallista, että alussa on hiljainen kausi kielenoppimisessa. Lapsi kuuntelee mutta ei itse tuota vielä puhetta. Hiljainen kausi voi kestää muutamasta kuukaudesta jopa vuoteen.

Kielellisen kehityksen arviointi

Lapsen ollessa vuoden verran ohjatussa toiminnassa, voi kielitaitoa arvioida erilaisten arviointimateriaalien avulla, kuten KETTU tai REPUN TAKANASSA arviointimateriaaleilla. Kielitaidon arviointia ja seuranta voidaan toteuttaa esimerkiksi Suomi toisena kielenä -opetuksen vuosiympyrän mukaisesti.

Jokainen vuorovaikutustilanne lasten kanssa ja lasten kesken on kielen oppimista.

Lapsen oma kieli ja kulttuuri

- Jokaisella lapsella on oikeus omaan äidinkielen ja kulttuuriin.
- Hyvä äidinkielen taito on merkityksellinen lapsen minäkuvan ja identiteetin kehittymisen kannalta. Lapsen oma äidinkieli on hänen tunteidensa ja ajattelun kieli, joten sitä on myös tärkeää tukea. Vahva äidinkielen taito on myös edellytys toisen kielen oppimiselle.
- Vanhemmilla on ensisijainen vastuu opettaa ja ylläpitää lapsen omaa äidinkieltä. Päivähoidon tehtävänä on tukea ja kannustaa vanhempia käyttämään lastensa kanssa heidän omaa äidinkieltään. Tarvittaessa vanhempien kanssa voi yhdessä miettiä keinoja, joilla tuetaan äidinkieltä kotona.
- Varhaiskasvatuksessa lapsen äidinkieltä voidaan tukea monin eri tavoin. Lapsi saa käyttää omaa äidinkieltä leikkiessään samaa kieltä puhuvien kavereiden kanssa.
- Äidinkielten ja kulttuurien kuuluminen ja näkyminen varhaiskasvatuksessa tuovat lapselle tunteen, että hänen kieltään ja häntä itseään arvostetaan.

Toisesta kulttuurista tulevan perheen kohtaaminen

- Kohdatessa eri kulttuureista tulevia asiakkaita korostuvat kasvattajan suhde- ja kohtaamistaidot sekä eri kulttuurien tuntemus. Kasvattajalla on oltava kulttuurista sensitiivisyyttä ja kykyä toimia eri kulttuurien parissa. Tätä kutsutaan kulttuuripätevyydeksi.
- Kulttuuripätevyys on jaettu kolmeen osaan:
 - Tieto-osa: uskonto, ruoka, kieli, uskomukset
 - Tunne-osa: ristiriitojen ratkaisukyky, halu ymmärtää ja myönteinen suhtautuminen erilaisuuteen
 - Käytösosa: arvostus ja halu olla loukkaamatta
- Jokaisella perheellä on omat arvot ja tapansa, jonka vuoksi perhe on aina kohdattava yksilöllisesti.
- Suomalaisen yhteiskunnan palvelut ja arkiset käytännöt voivat olla toisesta kulttuurista tulevalle perheelle täysin vieraita. Tämän vuoksi on tärkeää keskustella perheen kanssa avoimesti.

Tulkin käyttö

MONIKULTTUURISEN LAPSEN HUOLTAJALLA EI MONESTIKAAN OLE YHTEISTÄ KIELTÄ VARHAISKASVATUKSEN TYÖNTEKIJÖIDEN KANSSA. KESKUSTELUA VOIDAAN KÄYDÄ ENGLANNIN KIELELLÄ TAI SUOMEN KIELELLÄ, JOLLOIN EI KUITENKAAN VOIDA OLLA VARMOJA SIITÄ, YMMÄRSIVÄTKÖ KAIKKI OSAPUOLET ASIAT OIKEALLA TAVALLA. TÄLLÖIN ASIOITA SAATTAJÄÄDÄ VIELÄ SELVITTÄMÄTTÄ.

VAIKKA LAPSEN HUOLTAJAT OSAISIVATKIN JO VÄHÄSEN SUOMEA, ON TULKIN KÄYTTÖ JOKA TAPAUKSESSA SUOSITELTAVAA. KESKUSTELUSSA VOI TULLA ESILLE ESIMERKIKSI VIERAITA SANOJA JA KÄSITTEITÄ, JOLLOIN ARJEN KIELITAITO EI AINA RIITÄ ASIOIDEN OIKEIN YMMÄRRYKSEEN.

KAIKKI PERHEET EIVÄT HUONOSTA KIELIT AidOSTA HUOLIMATTA HALUA KÄYTTÄÄ TULKKIA, JOLLOIN HEITÄ ON HYVÄ MUISTUTTAA TULKILLAKIN OLEVASTA VAITTILOVELVOLLISUUDESTA. TULKIN OLLESSA KESKUSTELUSSA MUKANA MOLEMPIEN OSAPUOLIEN OIKEUSTURVA PARANEE JA KIELELLINEN TASA-ARVO LISÄÄNTYY.

LASTA TAI PERHEEN SUKULAISIA EI TULE KÄYTTÄÄ TULKKINA. TULKIN TILAA AINA VIRANOMAINEN.

Käsitteitä

- Monikulttuurisuus

Eri kulttuurisia ja kielellisiä taustoja edustavien ryhmien tasa-arvoinen rinnakkaiselo. Monikulttuurisuuden lähtökohtana on, että vaikka ihmiset ovat erilaisia, he ovat silti yhdenvertaisia suhteessa toisiinsa.

- Kahden kulttuurin perhe

Perhe, jonka vanhemmat ovat syntyneet eri maissa, tai edustavat muuten kahta eri kulttuuria.

- Yksilön monikielisyys

Henkilö, joka osaa kahta tai useampaa kieltä lähes äidinkielenomaisesti, pidetään monikielisenä.

- Kotoutuminen

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä yhteiskunnan tasavertaiseksi jäseneksi vuorovaikutuksessa yhteiskunnan muiden jäsenten kanssa.

- Kotouttaminen

Kotouttaminen tarkoittaa erilaisia viranomaistoimenpiteitä, joiden avulla yksilön kotoutumista edistetään hyvinvoinnin, terveyden, koulutuksen ja työllisyyden lisäämisen keinoin. Tarkoitus on lisätä myös maahanmuuttajan valinnanvapautta. Kuntien on tehtävä jokaiselle henkilökohtainen kotouttamissuunnitelma.

- Maahanmuuttaja/maahanmuuttajataustainen

Ovat yleisnimikkeitä henkilöille, jotka ovat syystä tai toisesta muuttaneet Suomeen. Heitä ovat pakolaiset, paluumuuttajat, turvapaikanhakijat, perheen yhdistämishjelman kautta maahan tulleet, mutta myös työn, opiskelun tai avioliiton kautta maahan tulleet henkilöt.

- Kiintiöpakolainen

On henkilö, jolle on myönnetty pakolaisen asema ja maahantulolupa niin kutsutun vuosittaisen pakolaiskiintiön puitteissa.

- Turvapaikanhakija

On henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta.

- Pakolainen

On henkilö, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella. Hänellä on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta.

- Suomi toisena kielenä -opetus

Suomi toisena kielenä opetus on monikulttuuriselle lapselle annettavaa suomen kielen tavoitteellista ja säännöllistä opetusta. Opetuksessa otetaan huomioon lasten ikä ja yksilölliset tarpeet.

Lähteet

Helsingin kaupunki. s.a. Ota koppi. Monikulttuurisuus Helsingissä. Kieli, osallisuus ja oppiminen -ohjelma 4 – 8 -vuotiaalle lapsille. Helsingin kaupungin neuvolatyö, alkuopetus ja varhaiskasvatus. Saatavissa: <https://www.otakoppi-ohjelma.fi/> [viitattu 4.7.2019].

Kaarniemi, H. 2012. (toim.) Monikulttuurisia kohtaamisia. Opas varhaiskasvatuksen arkeen. MONIKKO – monikulttuurisen kasvatuksen, kotoutumisen ja opetuksen kehittäminen -hanke. Kuopio: Kopiaiva Oy.

Kinnunen, H. & Del Angel, T. s.a. Kahden kulttuurin perhe. Lastenneuvolakäsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopaketti/monimuotoiset-perheet/kahden-kulttuurin-perhe> [viitattu 4.7.2019].

Kivijärvi, T. 2017. Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. Uudistettu painos. Juva: PS-kustannus.

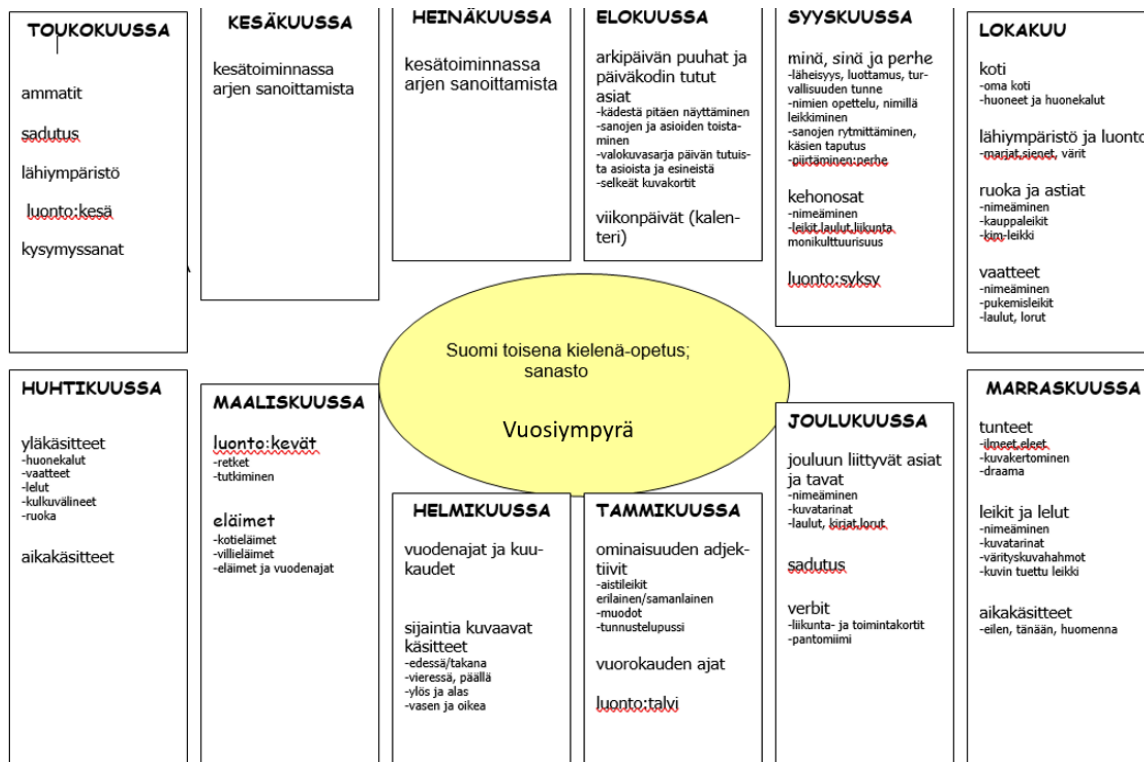
Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. 2011. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy.

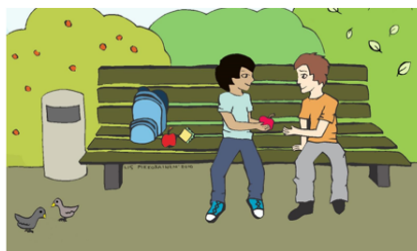
Oksi-Walter, P., Roos, J. & Viertola-Cavallari, R. 2009. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Kustannus Oy Arkki.

Opetushallitus. 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Helsinki: Opetushallitus.

Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf [viitattu 4.7.2019].

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.

PIENTEN KIELIREPPU

TASOLTA TOISELLE
SUOMI TOISENA KIELENÄ OPPIMISEN SEURANTA

Eväspussi
Kuvajuttu
Seurantalomake

Lapsen nimi: _____

Syntymäaika: _____

Päiväkoti/esiopetus _____

Siirtolupa täytetään tarvittaessa

Kielirepun saa antaa muille yhteistyökumppanille:

- varhaiskasvatuksen erityisopettaja
 puheterapeutti
 varhaiskasvatuksen S2 opettaja
 varhaiskasvatuksen psykologi
 esiopettaja/luokanopettaja/erityisopettaja
 muu henkilö, kuka?

Huoltajien allekirjoitukset:

ESIPUHE

PIENTEN KIELIREPPU – TASOLTA TOISELLE on Espoon suomenkielisen opetustoimen ja varhaiskasvatuksen yhteishanke. Hankkeen tavoitteena on luoda yhtenäiset arviointikriteerit kielitaidon kehittymisen seurantaan soveltaen eurooppalaista viitekehystä suomi toisena kielenä -opetukseen varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja alkuopetuksessa. Yhtenäisten arviointikriteerien käyttö auttaa päiväkotia ja kouluja suunnittelemaan lasten suomi toisena kielenä -opetusta sekä ohjaamaan lapset heille parhaiten sopivan tuen piiriin.

Hankkeessa on laadittu arviointimateriaali, joka sisältää:

- **Eväspussin** - huoltajan arvio lapsen kielitaustasta
- **Kielikompassin** - lapsen ja oman äidinkielen opettajan arvio lapsen äidinkielen taidosta. Kielikompassi koskee koulussa olevia oppilaita, jotka osallistuvat oman äidinkielen opetukseen. Lomakkeen täyttämistä huolehtii oman äidinkielen opettaja. Kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen vastuualue jakaa lomakkeet opettajille ja lähettää täytetyt lomakkeet asianomaisille kouluille.
- **Seurantalomakkeen**, joka sisältää puhumisen ja kuuntelemisen taitotason profiilin
- **Kuvajuttu** - arviointimateriaali vuorovaikutuksen kehittymisen seurantaan

Materiaali on laadittu Oph:n Monikulttuurisuustaitojen kehittäminen kouluyhteisössä hankerahoituksen avulla.

Arviointimateriaali säilytetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, lapsen esiopetuksen suunnitelman tai keltaisen portfolion liitteenä.

Materiaali on saatavilla myös internetissä: www.espoo.fi/kielireppu

Työryhmä: Anita Paatelma, Aira Rynnänen-Ahvansalmi, Kajamaria Halme, Taru Venho, Astrid Kaaber, Työryhmän ulkopuolisen asiantuntijana on toiminut Jyväskylän yliopiston tutkija Nina Reiman.

Espoossa, 27.4.2010

PUHUMINEN

Harjoit	Osaa
telee	
pvm	pvm

KUULLUN YMMÄRTÄMINEN

Harjoit	Osaa
telee	
pvm	pvm

A 1.3. Toimiva alkeiskielitaito		A 1.3. Toimiva alkeiskielitaito		
osaa kertoa lyhyesti itsestään ja lähipiiristään		ymmärtää yksinkertaisia lauseita, jotka on sidottu asiayhteyteen.		
nimi, ikä, kotipaikka		pystyy seuraamaan yksinkertaisia välittömiin tilanteisiin tai		
perheenjäsenet nimeltä		omaan kokemukseensa liittyviä keskusteluja		
selvyytyy kaikkien yksinkertaisimmista vuoropuheluista		"Mitä tehtiin retkellä?"		
ruokailu: "Saako lisää maitoa?", "Mä otan leipää"		"Millaiset syntymäpäivät sinulla oli?"		
leikkililanteet: "Voit sä olla? Tule tänne! Saako mennä ulos?"		ymmärtää helppoja kuvakirjoja kerrottuna/luettuna		
taut ja katkokset ovat yleisiä puheessa		ymmärtää yksinkertaisia kehoituksia, pyyntöjä, kieltoja		
ääntäminen voi tuottaa joskus ymmärtämisongelmia		"Missä sinun piposi on?"		
osaa rajallisen joukon lyhyitä ulkoa opettettuja ilmaisuja		"Älä mene vielä ulos"		
"Mitä kuuluu? Minä en ymmärrä. Voitko auttaa?"		"Laita liimapuikon korkki tiukasti kiinni"		
"Minulla oo...Minä olen..."		ymmärtää yksinkertaisia adjektiveja		
osaa keskeisintä sanastoa esim.		suuri, pieni, kylmä, kuuma, kuiva, märkä		
kysymyssanat: mikä? missä? mitä?				
yksinkertaiset adjektiivit (suuri-pieni, kuuma-kylmä,				
piikä-lyhyt)				

PUHUMINEN

Harjoit-	Osaa
telee	
pvm	pvm

KUULLUN YMMÄRTÄMINEN

Harjoit-	Osaa
telee	
pvm	pvm

A 1.3. Toimiva alkeiskielitaito			A 1.3. Toimiva alkeiskielitaito		
osaa kertoa lyhyesti itsestään ja lähipiiristään			ymmärtää yksinkertaisia lauseita, jotka on sidottu asiayhteyteen.		
nimi, ikä, kotipaikka			pystyy seuraamaan yksinkertaisia välittömiin tilanteisiin tai		
perheenjäsenet nimeltä			omaan kokemukseensa liittyviä keskusteluja		
selviytyy kaikkien yksinkertaisimmista vuoropuheluista			"Mitä tehtiin retkellä?"		
ruokailu: "Saako lisää maitoa?", "Mä otan leipää"			"Millaiset syntymäpäivät sinulla oli?"		
leikkililanteet: "Voit sä, olla? Tule tänne! Saako mennä ulos?"			ymmärtää helppoja kuvakirjoja kerrottuna/luettuna		
tautot ja katkokset ovat yleisiä puheessa			ymmärtää yksinkertaisia kehotuksia, pyyntöjä, kieltoja		
ääntäminen voi tuottaa joskus ymmärtämisongelmia			"Missä sinun piposi on?"		
osaa rajallisen joukon lyhyitä ulkoa opettuja ilmaisuja			"Älä mene vielä ulos"		
"Mitä kuuluu? Minä en ymmärrä. Voitko auttaa?"			"Laita liimapuikon korkki tiukasti kiinni"		
"Minulla on. Minä olen..."			ymmärtää yksinkertaisia adjektiiveja		
osaa keskeisintä sanastoa esim.			suuri, pieni, kylmä, kuuma, kuiva, märkä		
kysymyssanat: mikä? missä? mitä?					
yksinkertaiset adjektiivit (suuri-pieni, kuuma-kylmä,					
pitkä-lyhyt)					

ruumiinosat					
ruuat, vaatteet					
perusverbit (syödä, nukkua, lukea, istua, olla)					

PUHUMINEN KUULLUN

Harjoit-	Osaa
telee	
pvm	pvm

YMMÄRTÄMINEN

Harjoit-	Osaa
telee	
pvm	pvm

TAITOTASO A2 Välittömän sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta					
A 2.1. Peruskielitaidon alkuvaihe			A 2.1. Peruskielitaidon alkuvaihe		
osaa kuvata lähipiiriään muutamien lyhyin lausein			pystyy ymmärtämään usein toistuvia		
Äiti ei puhu suomea. Sisko on koulussa.			adjektiiveja (liikainen, puhdas, matala, leveä)		
Minulla on oma huone. Pikkuveli häijä.			paikanmääreitä (edessä, takana, tuolla, taällä)		
selviytyy yksinkertaisista sosiaalisista kohtaamisista			vastakohtia (hidas-nopea, puhdas-liikainen)		

Minun <u>pipu</u> on havinnyt.		ymmärtää käsitteitä sisältäviä ohjeita, mutta tarvitsee vielä toistoa		
Vatsa on kipeä. Voiko avata oven?		"Vie peli keskimmaiselle hyllylle"		
osaa aloittaa ja lopettaa lyhyen vuoropuhelun, mutta kykenee		ymmärtää leikki-/peli-idean		
harvoin ylläpitämään pidempää keskustelua		Kuuntelee ja ymmärtää luettua satua/lastenohjelmia/lauluja.		
<u>leikin suunnittelu</u> "voitko tehdä näin? ei voi"		Yksinkertaisen viestin ymmärtäminen ryhmässä edellyttää		
osaa kysellä: "Onko <u>sulla</u> lapsia? Kuinka vanha		normaalilla nopeudella ja selkeästi puhuttua yleiskielistä puhetta,		
sinun <u>tyttö</u> on? Mikä sen nimi on?"		joka usein täytyy lisäksi toistaa henkilökohtaisesti.		
osaa helposti ennakoitavan perussanaston		Ymmärtää lyhyiden yksinkertaisten itseään kiinnostavien		
päivittäin toistuvat tilanteet sujuvat ja niistä osaa keskustella		keskustelujen ja viestien ydinsisällön.		
ajanmääreet: tänään, eilen, ensi viikolla				
paikanmääreet: edessä, takana, päällä, alla, sivulla				
yhtä monta, liian vähän, noita keltaisia on enemmän				
asuminen: kerrostalo, <u>hissi</u> , <u>ostoskeskus</u> tms.				
paikkakunnan keskeiset paikat, kirjasto				
vaikkeimmat kysymyssanat: kuka? miksi? milloin?				
osaa kertoa menneistä tapahtumista				
" <u>Mä</u> olen käynyt <u>linsillä</u> "				
" <u>Mä</u> voitin Jussin juoksussa", " <u>Mä</u> olin eilen kipeä"				
"Voin tulla ulos kohtal", " <u>Mun</u> pitää eka syödä"				
" <u>Mä</u> maalaan ensin ja <u>sit</u> teen <u>tan</u> palapelin"				

PUHUMINENKUULLUN YMMÄRTÄMINEN

Harjoit-	Osaa
telee	
pvm	pvm

Harjoit-	Osaa
telee	
pvm	pvm

A 2.2. Kehittyvä peruskielitaito		A 2.2. Kehittyvä peruskielitaito		
osallistuu rutiniomaisiin keskusteluihin omista tai itselleen		ymmärtää pidempiä moniosaisia ohjeita		
tärkeistä asioista		"Hae kaapista sakset ja tuo ne minulle!"		
osallistuu ryhmässä käytävään keskusteluun		"Rakenna palikoista torni, jossa on yksi palikka enemmän		
osaa selittää pelin ja leikin säännöt		kuin minun tornissani!"		
pystyy selittämään syy ja seuraus suhteet: "Poika itkee,		ymmärtää tavallisen sanaston ja hyvin rajallisen joukon <u>idioomeja</u>,		
koska ilmapallot <u>karkaa</u> "		käydä kalassa, marjassa, sienessä, lääkärissä		
Osaa kuulemansa tai näkemänsä perusteella kertoa		arkipäivän sanonnat		
juonen lisäksi myös yksityiskohtia.		pystyy tunnistamaan ympärillään käytävän keskustelun aiheen		
osaa luokitella ja vertailla		(pikkuisen laajempi kun välitön minä)		
" <u>Mun</u> auto on nopeampi"		opetustuokiassa <u>käsittellävät</u> aiheet, esimerkiksi karhu on		
"Kissa on eläin"		talviunilla, liikennesäännöt		
käyttää jonkin verran idiomaattisia ilmaisuja				
"Kävin lääkärissä", "Mikä <u>sua</u> ottaa päähän?",				
"Tulin kalasta"				
osaa laajan, usein toistuvan perussanaston				

Liite Pienten Kielireppuun.

Eväspussi

Oman äidinkielen vahva hallinta tukee kaikkea oppimista. Tämän vuoksi keskustelemme kielten kehityksestä aina varhaiskasvatuskeskustelun yhteydessä. Kopio Kielirepusta liitetään tarvittaessa puheterapialähetteisiin vanhempien luvalla.

Lapsen nimi _____

Syntymäaika ja -paikka _____

Kielet, joita lapsi käyttää _____

Milloin lapsi on saapunut Suomeen? _____

Milloin lapsi on aloittanut suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa? _____

Onko lapsi ollut varhaiskasvatuksessa muissa maissa? _____

Yli kuukauden kestoiset poissaolot varhaiskasvatuksesta

Minkä ikäisenä lapsen odotetaan puhuvan kulttuurissanne? _____

Onko lapsen sukulaisilla ollut vaikeuksia puheen tuottamisessa, ymmärtämisessä tai ääntämisessä? _____

Onko lähipiirissä esiintynyt hitautta tai vaikeutta lukemaan ja kirjoittamaan oppimisessa?

Millaista? _____

Minkä ikäisenä lapsi alkoi jokellella? _____

Minkä ikäisenä ja millä kielellä lapsi sanoi ensisanansa? _____

Minkä ikäisenä ja millä kielellä lapsi alkoi puhua lauseilla? _____

1 -vuotias

Päivittäjä ja pvm _____
Päivähoitopaikka ja ryhmä _____
Keskustelussa läsnä _____
Lapsen hoitoaika _____
Ketä kuuluu perheeseen? _____
Mitä kieltä äiti puhuu lapselle? _____
Mitä kieltä isä puhuu lapselle? _____
Mitä kieltä sisarukset käyttävät kotona? _____
Mikä on perheen yhteinen kieli? _____
Mitä muita kieliä lapsi kuulee tai käyttää kotona? _____
Onko perheellä Suomessa sukulaisia tai samankielisiä ystäviä, joita perhe tapaa säännöllisesti? _____

Millä kielellä lapsi käyttää televisiota ja tietotekniikkaa? _____
Kuinka kauan päivässä? _____
Mitä kieliä toivotte lapsen osaavan? _____
Millainen lapsen sanavarasto on? _____

Miten lapsi ilmaisee toiveensa ja tarpeensa? Käyttääkö lapsi eleitä? (pään pudistus, viikutus) _____

Hakeeko lapsi kontaktia aikuisen? (osoittaen, sanoin, elein, katseella) _____
Ymmärtääkö lapsi lyhyitä kehoituksia? (Osoittaa ymmärrystä toiminnalla, esim. "Mennään ulos." -> menee ovelle...) _____

Tunnistaako lapsi oman nimensä? _____
Mikä on lapsen vahvin kieli? _____
Oletteko tyytyväinen siihen, miten lapsi on oppimassa äidinkieltään? _____
Miksi olette / ette ole? _____

4 -vuotias

Päivittäjä ja pvm _____
Päivähoitopaikka ja ryhmä _____
Keskustelussa läsnä _____
Lapsen hoitoaika _____
Ketä kuuluu perheeseen? _____
Mitä kieltä äiti puhuu lapselle? _____
Mitä kieltä isä puhuu lapselle? _____
Mitä kieltä sisarukset käyttävät kotona? _____
Mikä on perheen yhteinen kieli? _____
Mitä muita kieliä lapsi kuulee tai käyttää kotona? _____
Onko lapsella harrastuksia? Millä kielellä? _____
Onko perheellä Suomessa sukulaisia tai samankielisiä ystäviä, joita perhe tapaa säännöllisesti? _____

Millä kielellä lapsi käyttää televisiota ja tietotekniikkaa? _____
Kuinka kauan päivässä? _____
Mitä kieliä toivotte lapsen osaavan? _____
Millainen lapsen sanavarasto on? _____

Miten lapsi kertoo esim. päiväkotipäivästään tai muusta hänelle tapahtuneesta? _____

Puhuuko lapsi kieliopillisesti oikein? _____
Osaako lapsi laskea 1-5? _____
Osaako lapsi päävärit? _____
Osaako lapsi kysellä monipuolisista kysymyksiä? (Mitä? Miksi? Missä?) _____
Osaako lapsi vastata kysymyksiin? _____
Käyttääkö lapsi kielitähtiä lauseita? (Ei saa tehdä noin. En halua kävellä.) _____
Ymmärtääkö lapsi kaksi-/kolmeosaisia ohjeita? _____
Ymmärtääkö lapsi luettua satua? Millaisia satuja kotona luetaan? _____
Onko lapsen puhe selkeää, ymmärtävätkö vieraatkin hänen puhettaan? _____
Onko lapsen puheessa äännevirheitä tai änkytystä? _____
Mikä on lapsen vahvin kieli? _____
Oletteko tyytyväinen siihen, miten lapsi puhuu äidinkieltään? _____
Miksi olette / ette ole? _____

2 -3 -vuotias

Päivittäjä ja pvm _____
Päivähoitopaikka ja ryhmä _____
Keskustelussa läsnä _____
Lapsen hoitoaika _____
Ketä kuuluu perheeseen? _____
Mitä kieltä äiti puhuu lapselle? _____
Mitä kieltä isä puhuu lapselle? _____
Mitä kieltä sisarukset käyttävät kotona? _____
Mikä on perheen yhteinen kieli? _____
Mitä muita kieliä lapsi kuulee tai käyttää kotona? _____
Onko lapsella harrastuksia? Millä kielellä? _____
Onko perheellä Suomessa sukulaisia tai samankielisiä ystäviä, joita perhe tapaa säännöllisesti? _____

Millä kielellä lapsi käyttää televisiota ja tietotekniikkaa? _____
Kuinka kauan päivässä? _____
Mitä kieliä toivotte lapsen osaavan? _____
Millainen lapsen sanavarasto on? _____
Osaako lapsi nimetä arkisia asioita? (esim. vaatteita, eläimiä, kehonosia ja leluja.) _____

Osaako lapsi kertoa, millainen jokin asia/esine on? (esim. suuri, pieni, kuuma, kylmä, nopea, iloinen) _____

Käyttääkö lapsi puheessaan arjessa toistuvia tekemistä kuvaavia sanoja? (esim. istua, syödä, juoda, mennä, tulla, antaa.) _____

Yhdisteleekö lapsi sanoja lyhyiksi lauseiksi? Kuinka pitkiä lauseita lapsi käyttää? _____

Kysyykö lapsi "mikä" -kysymyksiä? _____
Ymmärtääkö lapsi lyhyitä kysymyksiä ja ohjeita? _____
Puhuuko lapsi itsestään omalla nimellä vai käyttääkö hän jo sanoja minä /minun? _____
Mikä on lapsen vahvin kieli? _____
Onko teidän helppo ymmärtää lapsen puhetta? _____
Oletteko tyytyväinen siihen, miten lapsi puhuu äidinkieltään? _____
Miksi olette / ette ole? _____

5 -vuotias

Päivittäjä ja pvm _____
Päivähoitopaikka ja ryhmä _____
Keskustelussa läsnä _____
Lapsen hoitoaika _____
Ketä kuuluu perheeseen? _____
Mitä kieltä äiti puhuu lapselle? _____
Mitä kieltä isä puhuu lapselle? _____
Mitä kieltä sisarukset käyttävät kotona? _____
Mikä on perheen yhteinen kieli? _____
Mitä muita kieliä lapsi kuulee tai käyttää kotona? _____
Mitä kieliä toivotte lapsen osaavan? _____
Onko lapsella harrastuksia? Millä kielellä? _____
Onko perheellä Suomessa sukulaisia tai samankielisiä ystäviä, joita perhe tapaa säännöllisesti? _____

Millä kielellä lapsi käyttää televisiota ja tietotekniikkaa? _____
Kuinka kauan päivässä? _____
Millainen lapsen sanavarasto on? Onko lapsella vaikeuksia löytää sanoja? _____

Miten lapsi kertoo ja kuvailee hänelle tapahtuneita asioita? _____

Osaako lapsi kertoa kuvasta lausetasoisen tarinan? Keksiikö lapsi itse tarinoita? _____
Noudattaako lapsi hänelle annettuja ohjeita? _____
Osaako lapsi vertailla asioita? (esim. suurempi, yhtä paljon, pisin.) _____
Käyttääkö lapsi puheessaan käsitteitä? _____
Käyttääkö lapsi puheessaan ajan- ja paikanmääreitä? _____
Käyttääkö lapsi puheessaan rikamuotoja? _____

Puhuuko lapsi kieliopillisesti oikein? _____
Onko lapsen puhe selkeää, ymmärtävätkö vieraatkin hänen puhettaan? _____
Onko lapsen puheessa äännevirheitä tai änkytystä? _____
Mikä on lapsen vahvin kieli? _____
Oletteko tyytyväinen siihen, miten lapsi puhuu äidinkieltään? _____
Miksi olette / ette ole? _____

6 -vuotias

Päivittäjä ja pvm _____

Päivähoitopaikka ja ryhmä _____

Keskustelussa läsnä _____

Ketä kuuluu perheeseen? _____

Mitä kieltä äiti puhuu lapselle? _____

Mitä kieltä isä puhuu lapselle? _____

Mitä kieltä sisarukset käyttävät kotona? _____

Mikä on perheen yhteinen kieli? _____

Mitä muita kieliä lapsi kuulee tai käyttää kotona? _____

Onko lapsella harrastuksia? Millä kielellä? _____

Onko perheellä Suomessa sukulaisia tai samanlaisia ystäviä, joita perhe tapaa säännöllisesti? _____

Millä kielellä lapsi käyttää televisiota ja tietotekniikkaa? _____

Kuinka kauan päivässä? _____

Mitä kieliä toivotte lapsen osaavan? _____

Millainen lapsen sanavarasto on? Onko lapsella vaikeuksia löytää sanoja? _____

Käyttääkö lapsi puhuessaan kokonaisia lauseita? _____

Esiintyykö puheessa sanajärjestys- tai taivutusvirheitä? _____

Osaako lapsi kuvailla asioita laadun tai ominaisuuden perusteella? _____

Ymmärtääkö lapsi käsitteitä sisältäviä kysymyksiä ja ohjeita? _____

Leikitteleekö lapsi kielellä? (riimit, sanaparit) _____

Miten lapsi keskittyy kuuntelemaan? _____

Pystyykö lapsi puhumaan vuorotellen? _____

Puhuuko lapsi kieliopillisesti oikein? _____

Onko lapsen puhe selkeää, ymmärtävätkö vieraatkin hänen puhettaan? _____

Onko lapsen puheessa äännevirheitä tai änkytystä? _____

Mikä on lapsen vahvin kieli? _____

Oletteko tyytyväinen siihen, miten lapsi puhuu äidinkieltään? _____

Miksi olette / ette ole? _____

KUVAJUTTU

Lapsen nimi: _____

Päivämäärä: _____

Päiväkoti/koulu: _____

Lomakkeen täyttäjä: _____

Lapsen kanssa järjestetään kahdenkeskeinen arviointihetki 2 kertaa vuodessa: alkukartoitus ja seuranta puolen vuoden päästä.

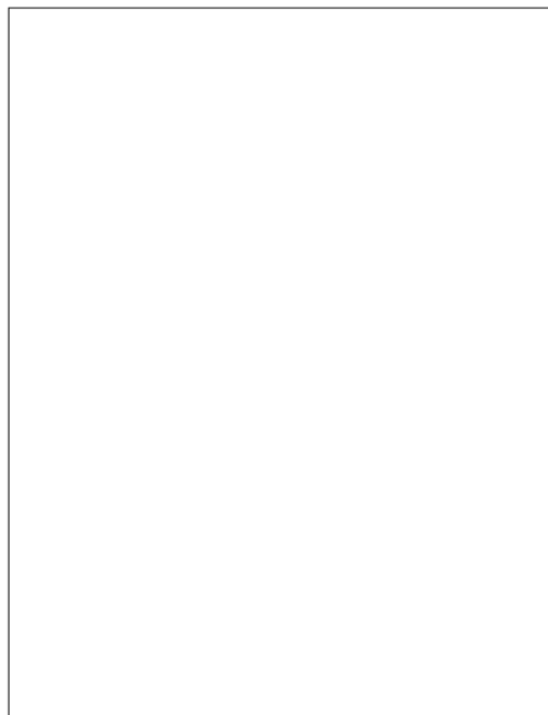
Tutustu tehtävistöön etukäteen, jotta voit **joustavasti mukauttaa keskustelun vaikeustasoa** lapsen kielitaidon mukaan. Taitavien lasten kanssa voit aloittaa suoraan tasosta A2, vasta-alkajien kanssa ei tehdä koko tehtäväsarjaa. Tee vuorovaikutustilanteesta mahdollisimman luonnollinen ja yritä saada lapsi puhumaan mahdollisimman vapautuneesti. Ota mukaan arviointitilanteeseen värikynät. Nauhoita lapsen puhe tai pyydä työparia kirjaamaan se ylös sellaisenaan.

- A. Lapsen haastattelu/vuorovaikutuksellinen tilanne
- Hei! Mitä sinulle kuuluu?
 - Mitä kivaa olet tehnyt tänään?
 - Mitä teit viikonloppuna/eilen kotona?
 - Mitä koulussa/päiväkodissa on hauskaa?
 - Mistä et pidä?
 - Kuka on paras kaverisi/mitä teette yhdessä?
 - Mitä leikit koulun/päiväkodin pihalla?
 - Milloin sinulla on syntymäpäivä?
 - Mistä ruoasta sinä pidät?
 - Kysy sinä minulta jotain!

B. Kuvasta kertominen ohjatusti

A 1.1. - 1.2.

1. Näytä pallo.
2. Näytä aurinko.
3. Näytä auto.
4. Näytä vauva.
5. Onko kuvassa puu?
6. Näkyykö kuvassa junaa?
7. Näytä, kenellä on jäätelö?
8. Mikä tämä on? (opettaja osoittaa - reppu, kukka, jäätelö, puu, penkki)
9. Väritä pallo punaiseksi.
10. Väritä aurinko keltaiseksi.
11. Tässä on lentokone. Ympyröi se.
12. Piirrä hiekkalaatikkoon pallo.
13. Kuinka monta autoa tiellä on?
14. Kuinka monta ilmapalloa kuvassa on?

A 1.3.

1. Kuinka monta lasta pelaa jalkapalloa?
2. Mitä vauva tekee?
3. Mitä lapset tekevät hiekkalaatikolla?
4. Millainen paita pojalla on? (opettaja osoittaa raitapaitaista poikaa)
5. Millainen mies on?
6. Mitä hän tekee?
7. Väritä linja-auto (bussi) siniseksi ja kuorma-auto vihreäksi.
8. Kerro minulle, missä orava istuu?
9. Kerro minulle, missä lintu on?
10. Kerro minulle, missä reppu on?
11. Missä vanha mies seisoo? (jos lapsi ei osaa vastata, opettaja voi pyytää lasta jatkamaan lausetta: vanha mies seisoo penkin ...)
12. Piirrä puun alle iso ja pieni kivi.
13. Kuvassa ovat koira ja orava. Mitä eläimiä kuvassa ei ole?
14. Näytä äiti, vauva ja isoisä.
15. Mitä leluja sinulla on?
16. Mitä hassua kuvassa on?

A 2.1. - 2.2.

1. Mitä peliä lapset pelaavat?
2. Mitä tarvitset silloin kuin pelaat jääkiekkoa? Mitä vielä?
3. Kenen koira tämä on?
4. Kuvassa on polkupyöriä. Mikä pitää olla päässä, kun ajat polkupyörällä?
5. Tämä pikkupoika näyttää itkevän. Keksitkö syyn, miksi hän itkee?
6. Kuka lohduttaa lasta?
7. Löydätkö kuvasta vaaratilanteen?
8. Miksi tiellä ei saa leikkiä?
9. Mistä olisi turvallisinta ylittää katu? Mikä se on nimeltään?
10. Miksi ihmiset ovat bussipysäkillä?
11. Kuvassa on jäätelökioski. Mistä jäätelöstä sinä tykkäät?
12. Näytä korkein kerrostalo.
13. Millaisessa talossa sinä asut?
14. Näytä kuvasta vanhin ja nuorin ihminen.
15. Kuvassa on lentäviä eläimiä. Sano eläimiä, jotka osaavat lentää?
16. Tämä puu on koivu. Tiedätkö muita puiden nimiä?
17. Sininen, punainen ja keltainen ovat värejä. Paita, housut ja hame ovat _____.
18. Luettele erilaisia kulkuneuvoja.
19. Mikä vuodenaika kuvassa näyttää olevan?
20. Mistä tiedät, että kuvassa on kesä/kevät?
21. Ihmiset käyttävät kuvassa kesävaatteita. Millaisia talvivaatteita tiedät?
22. Mistä aineesta penkin voisi rakentaa?
23. Kuka kuvan henkilö haluaisit olla? Miksi?

ateriaali on tuotettu Espoon Suomenkielisen opetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteistyönä Opetushallituksen hankerahoituksella.
kiiät: Katiamaria Halme, Astrid Kauber, Anita Paatelma, Aina Rvvinen-Ahvensalmi, Taru Venho

SAATEKIRJE

Hei,

Olemme sosionomiopiskelijoita Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta. Olemme tehneet opinnäytetyötä yhteistyössä Haminan varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Opinnäytetyömme tuotoksena teimme Monikulttuurisuus Haminan varhaiskasvatuksessa -käsikirjan. Toteutamme palautekyselyn käsikirjasta sähköisenä Webropol-kyselynä. Vastaamiseen menee aikaa noin 3 minuuttia ja kyselyyn vastataan ilman henkilö- ja tunnistetietoja. Tämän kyselyn tarkoituksena on saada palautetta tai mahdollisia parannusehdotuksia käsikirjasta. Vastauksia käytämme käsikirjan arviointiin sekä osana opinnäytetyötä. Kysely on auki 30.9.2019 saakka.

[Vastaamaan pääset täältä](#)

Ystävällisin terveisin Annika Pelkonen & Jonna Vainio

WEBROPOL-KYSELY

Monikulttuurisuus Haminan varhaiskasvatuksessa

1. Koulutus

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Lastenhoitaja
- Muu

2. Ikä

- 18-24
- 25-35
- 36-44
- 45-55
- Yli 56

3. Sukupuoli

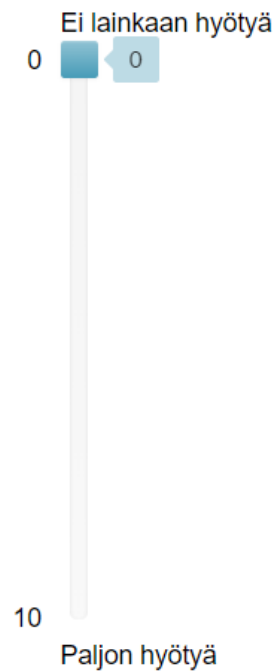
- Nainen
- Mies
- Muu

4. Vastasiko käsikirja odotuksiasi?

- Kyllä
- Ei, miksi?

5. Mitä muuttaisit käsikirjasta?

6. Miten paljon koet käsikirjasta olevan hyötyä työssäsi?

7. Oliko käsikirjan sisältö sinulle ennestään tuttua?

- Kyllä
- Ei
- Osittain

8. Mitä mieltä olit käsikirjan ulkoasusta?

Seuraava

Monikulttuurisuus Haminan varhaiskasvatuksessa

9. Vapaat kommentit käsikirjasta

Edellinen

Lähetä